

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2016

Karolína Kaplanová

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Ústav primární a preprimární edukace

Sebepojetí a nadání dítěte: kazuistická studie

Diplomová práce

Autor: Karolína Kaplanová
Studijní program: M7503 Učitelství pro základní školy
Studijní obor: P-ZS1, Učitelství pro 1. stupeň základní školy
Vedoucí práce: PhDr. Jana Marie Havigerová, Ph.D.

Hradec Králové

Březen 2016

Zadání diplomové práce

Autor: Karolína Kaplanová

Studijní program: M7503 Učitelství pro základní školy

Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň základní školy

Název závěrečné práce: **Sebepojetí a nadání dítěte: kazuistická studie**

Název závěrečné práce AJ: Selfconcept and Gifted child – a case study

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem práce je vypracování případové studie mimořádně nadaného dítěte mladšího školního věku. V první části budou vysvětleny pojmy sebepojetí a nadání, jak je lze rozpoznat, identifikovat, dále pedagogické zásady práce s nadanými a další důležitá fakta týkající se tématu. V praktické části budou použity mj. metody pozorování, rozhovor, analýza produktů činností. Případové studie bude též obsahovat i doporučení pro pedagogickou práci s dítětem.

Garantující pracoviště: Ústav primární a preprimární edukace, Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Jana Marie Havigerová, Ph.D.

Oponent: PhDr. Iva Křoustková Moravcová, Ph.D.

Datum odevzdání závěrečné práce: 23. 3. 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala pod vedením vedoucí diplomové práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové 23. 3. 2016

Poděkování

Děkuji PhDr. Janě Marii Havigerové, Ph.D. za odborné vedení a cenné rady, které mi při zpracování práce poskytla.

Dále děkuji paní učitelce Mgr. Pavlíně Vorlové ze Základní školy Sion, Hradec Králové a paní učitelce Mgr. Donce Linhartové ze Základní školy Mandysova, Hradec Králové. Chtěla bych také poděkovat dětem i rodičům, kteří se podíleli na rozhovorech, jejichž data a výsledky jsou použity v diplomové práci.

Anotace

KAPLANOVÁ, Karolína. *Sebepojetí a nadání dítěte: kazuistická studie*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta, Univerzity Hradec Králové, 2016. 88 stran. Diplomová práce.

Cílem této práce je zaměřit se na sebepojetí nadaného dítěte a hledat odpověď na otázky, zda sebepojetí ovlivňuje nadání či naopak.

V první části byly popsány a charakterizovány sebepojetí, nadání, jak se navzájem tyto pojmy ovlivňují. Dále následuje prezentace různých pohledů odborníků právě na téma nadání dítěte.

Empirická část práce je zaměřena na výzkumné zpracování problému, kde k šetření byly použity metody rozhovoru, pozorování a Rosenbergovy škály sebehodnocení. Výzkumný soubor tvoří dvě paralelní třídy ze Základní školy Mandysova a ze Základní školy Sion, Hradec Králové.

Klíčová slova: mladší školní věk, sebepojetí, sebeúcta, sebehodnocení, nadání

Annotation

KAPLANOVÁ, Karolína. *Selfconcept and Gifted child – a case study*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2016. 88 pages. Diploma thesis.

The main goal of this Diploma Thesis is to study the self-concept of gifted children and to learn how much of an effect it has on their lives.

The first part describes the characteristics of the self-concept and the nature of talents. We are searching for answers to how these two concepts influence each other. This Diploma Thesis introduces different views from experts on these topics.

This Diploma Thesis contains research that attempts to find solutions to problems. Some research methods that were used include interviews, observation, self-esteem, etc. The research group consists of two classes from the elementary school Mandysova and the elementary school Sion, Hradec Králové.

Keywords: younger learners, self-imagine, self-esteem, endowed

Osnova

ÚVOD	9
1 SOUČASNÝ STAV POZNÁNÍ.....	11
1. 1 Mladší školní věk – vývoj dítěte.....	11
1. 1. 1 Mladší školní věk	11
1. 1. 2 Socializace.....	11
1. 1. 3 Emoční vývoj	12
1. 1. 4 Vývoj morálního vědomí a jednání.....	12
2 NADÁNÍ.....	14
2. 1 Nadání – synonyma a význam pojmu	14
2. 1. 1 Definice nadání	14
2. 1. 2 Definice talentu	16
2. 1. 3 Inteligence a nadání.....	16
2. 1. 4 Kritéria nadání.....	18
2. 1. 5 Druhy nadání a jejich klasifikace	19
2. 2 Projevy nadání v předškolním věku.....	20
2. 3 Charakteristiky nadání nadaného dítěte	23
2. 4 Nadané dítě v procesu vzdělávání.....	24
2. 4. 1 Speciální vzdělávací potřeby nadaných (pedagogické poznatky).....	26
2. 4. 2 Legislativa	28
2. 4. 3 Práce s nadanými dětmi	29
3 SEBEPOJETÍ A SEBEHODNOCENÍ	31
3. 1 Historické kořeny – vymezení pojmu „Já“	31
3. 1. 1 Kognitivní aspekt Já: sebepojetí.....	32
3. 1. 2 Afektivní aspekt Já: sebehodnocení.....	32
3. 2 Sebeпоjetí dětí mladšího školního věku.....	33

4 SEBEPOJETÍ A NADÁNÍ DÍTĚTE	33
4. 1 Pocity odlišnosti	33
4. 1. 1 Rozdíly mezi chlapci a dívkami	34
4. 1. 2 Sebepojetí nadaného dítěte s handicapem	35
4. 1. 3 Metaanalytické studie.....	36
5 MÝTY O NADÁNÍ.....	36
6 SHRNU TÍ.....	37
7 VÝZKUMNÁ ČÁST	38
7. 1 Výzkumný problém, cíle a hypotézy	38
7. 1. 1 Výzkumný problém.....	38
7. 1. 2 Cíl výzkumu	39
7. 1. 3 Hypotézy výzkumu	39
8 METODOLOGIE	39
8.1 Výzkumný soubor a procedura	39
8. 2 Nástroje	40
8. 2. 1 Pozorování.....	41
8. 2. 2 Rozhovor	41
8. 2. 3 Rosenbergo va škála sebehodnocení	42
8. 2. 4 Rozhovory s dětmi, rodiči a učiteli	43
8. 2. 5 Kazuistické studie	58
8. 3 Diskuze výsledků	67
8. 4 Limity výzkumu	69
ZÁVĚR	70
LITERATURA	72
PŘÍLOHY	77

ÚVOD

„Ani veškeré vědění nepřináší štěstí, protože k tomu stačí umět pouze rozeznat dobro od zla.“ Platon

Tímto citátem bychom rádi započali zkoumání v rámci zvoleného tématu. Samotná péče o nadané děti a jejich vzdělávání nejsou jednoduchý proces, proto je nelehké i zpracování tohoto tématu z důvodu neexistující jednoznačné definice mimořádného nadání jedince, ale i jasného a spolehlivého způsobu, jak nadání diagnostikovat. Zpracování celé problematiky je velice obsáhlé a nejednoznačné, jelikož zde hraje roli několik dalších odvětví pedagogiky. Propojuje problematiku pedagogickou, speciálně-pedagogickou i psychologickou, kterou zmíním později.

Je i prokázáno, že neexistuje pouze jedna inteligence, ale hned několik. Americký psycholog Howard Gardner jich napočítal devět. Každý jedinec je jiný a vyžaduje individuální přístup ke své osobě. Toto důležité hledisko se začíná promítat nejen do vzdělávání nadaných nebo handicapových jedinců, ale i do vzdělávání ostatních dětí a žáků ve školách různých typů. Je třeba, aby se do vzájemné komunikace zapojili rodiče, učitelé a ostatní spolupracovníci, co se podílí na péči o dítě.

Nabízí se zde také otázka založení speciálních škol pro nadané. Zastánci argumentují tím, že dítě by zde mohlo nalézt adekvátní péči a odbornost učitelů, kterou pro svůj kvalitní rozvoj potřebují. Odpůrci tvrdí, že se nadané děti nenaučí komunikovat s ostatními dětmi, a jsou tím vyčleněny ze společnosti. Také se zde nabízí hodně opomíjené otázky, jak se dítě cítí jako takové, jak na sebe nahlíží, jaký je jeho pohled ke své vlastní osobě.

Ve své práci se také budu zabývat tématem sebepojetí a nadání dítěte. K tomu se nabízí důležité otázky. Souvisejí tyto dva jevy spolu či jsou na sobě dokonce závislé?

Chci se proto z psychologicko-výzkumného hlediska podívat, jak se tyto děti dívají samy na sebe i na okolí, kterým jsou v rámci běžného života obkloповány, protože právě okolí je jedním z významných činitelů utváření sebepojetí a budování identity, která je pro rozvoj dítěte velmi obtížná z důvodu, že zaujímá i několik sociálních rolí.

Cílem výzkumného šetření je zjistit, jak dítě samo na sebe nahlíží, jak si samo sebe váží v kolektivu žáků a pomocí různých škál hodnocení se snažit přijít na jádro jeho vlastního „já“. V práci bude použito hned několik aspektů, které dítě a jeho sebepojetí ovlivňují. Jako základní metoda získání dat bude veden rozhovor s vyučujícím, s dítětem a jeho rodičem. Práce je zaměřena zejména na tyto oblasti: pohled na sebe samo, chování v kolektivu žáků, chování a pozorování v průběhu mimoškolních aktivit a lehce se práce také dotkne fyzického nazírání na sebe samo.

1 SOUČASNÝ STAV POZNÁNÍ

V teoretické části bude zjištěna problematika sebepojetí z komplexního pohledu a z pohledu vývoje dítěte v mladším školním věku. Budou zmíněny důležité mezníky daného období, tj. socializace, nástup do školy a s tím i spjatý emoční vývoj dítěte. Je zde také zmíněn vývoj morálního vědomí a jednání.

Cílem práce, a tedy řešeným problémem, je na konkrétním případě (*casus*) demonstrovat souvislosti ve výzkumech spíše opomíjeného jevu sebepojetí nadaného dítěte. V této části práce je proto nezbytné popsat charakteristiky vývoje a proměnných, které mohou sledované sebepojetí ovlivnit.

1. 1 MLADŠÍ ŠKOLNÍ VĚK – VÝVOJ DÍTĚTE

Kapitola je zaměřena především na psychický a fyzický vývoj dítěte mladšího školního věku. Je zmiňovaná, protože díky této kapitole porozumíme vývoji jedince a na základě toho bude veden rozhovor s rodiči, abychom věděli, jak se dítě projevuje v mladším školním věku. Získané pojmy také využijeme v následujících kapitolách.

1. 1. 1 Mladší školní věk

Toto období trvá od nástupu do školy, přibližně od 6 do 9 let. V této etapě nastávají výrazné sociální změny, dítě z období hry přebírá novou roli zodpovědnosti v podobě školy. Kromě sociálních změn dochází i k vývojovým proměnám. Je zde charakteristické zkoumání skutečnosti a reálné činnosti. Pokud v tomto věku použijeme výuku zážitkem, dítě si získané pojmy lépe zapamatuje (Vágnerová, 2005).

1. 1. 2 Socializace

Škola je pro dítě mladšího školního věku nejdůležitějším místem socializace. Tato instituce má funkci moci, jelikož nařizuje žákům povinnosti, které musí plnit a respektovat. Škola se dotýká všech oblastí lidského života. Dítě zde získává nezbytné znalosti pro budoucí život. V neposlední řadě také zasahuje do organizování času a naučení žáka povinnostem (Vágnerová, 2005).

1. 1. 3 Emoční vývoj

Dítě se v období nástupu do školy učí kontrolovat své emoce. Emoční vývoj souvisí se sebepojetím, neboť v období mladšího školního věku se nejvíce utváří (Vágnerová, 2005). V první řadě se zaměříme na vývoj sedmiletého jedince, jelikož výzkumná skupina respondentů je v této věkové hranici.

V tomto období si jedinec utváří a buduje své sebepojetí, sebevědomí a sebekontrolu. Učí se návykům, jak ovlivnit své chování a přiměřeně ho použít v dané situaci (Langmeier, Krejčířová, 1998). V průběhu školní docházky se učí seberegulaci tj. kontrole svých emocí. Emoční vývoj však nezačíná až v období školy, ale už se s ním setkáváme od samého narození. V průběhu školních let se stále vyvíjí a narůstá schopnost seberegulace. Dítě v té době je již schopné vyjádřit své pocity a emoce. Je to dáno tím, že rozumí svým vlastním pocitům v dané situaci a také bere ohled na požadavky, očekávání a postoje sociálního okolí. Školní děti by měly tedy vyjadřovat své prožitky přiměřeným způsobem (Langmeier, Krejčířová, 1998).

1. 1. 4 Vývoj morálního vědomí a jednání

Období je především charakteristické socializačním procesem, tzn. osvojování si sociálních rolí. V různých institucích se žák řadí do určitých rolí. Ve škole je to role žáka. Na začátku školního věku je dětská skupina uvnitř ještě málo diferencovaná. Vztahy mezi vrstevníky (spolužáky) jsou v této době stále ještě nahodilé. Teprve až kolem deseti let vznikají trvalejší vztahy přátelství. V mimoškolním prostředí je to role kamaráda, v rodinném prostředí je to role dítěte. Toto období je také charakteristické tím, že si jedinec začíná uvědomovat své psychologické vlastnosti, schopnosti i činy svého chování (Vágnerová, 2005).

Vývoj vědomí a jednání je závislý na celkovém vývoji, hlavně na schopnostech poznávat a řadit věci. Zde si můžeme uvést Piagetovu teorii kognitivního vývoje. Piaget definoval čtyři vývojová stádia dítěte. První z nich je senzomotorické stádium. Dítě ve věku od narození do dvou let odlišuje sebe od ostatních, rozeznává sebe jako aktivního činitele a začíná jednat samostatně. Dalším obdobím je předoperační stádium, které je v intervalu od dvou do sedmi let. Dítě se učí užívat jazyk, objekty reprezentuje pomocí slov. Zatím nevnímá názor druhého.

Třetím je stádium konkrétních operací, jež navazuje na stádium předchozí a bývá ukončeno zhruba ve dvanácti letech, chápe stálost počtů a hmotnosti. Posledním stádiem jsou formální operace, které nemají přesné horní ohraničení. Dítě už logicky plynně přemýšlí i o abstraktních pojmech a systematicky testuje hypotézy (Langmeier, Krejčířová, 2006). Všechna výše zmíněná stádia souvisí s jeho sebepojetím, proto by v nich měl učitel nechat prostor pro vytvoření vlastního „já“.

Morálka školních začátečníků je heterogenní a je určována druhými, jejich příkazy i zákazy. Mravní hodnocení je tedy plně závislé na autoritě dospělého. Kolem sedmého až osmého roku věku se morálka stává autonomní v tom smyslu, že dítě určuje, zda je jednání správné či nesprávné samo o sobě, bez ohledu na autoritu (Langmeier, Krejčířová, 2006).

Všechna zmíněná vývojová období jsou důležitá pro pochopení vývoje jedince a i jeho sebepojetí a nadání, která jsou předmětem výzkumné části diplomové práce.

2 NADÁNÍ

Tato kapitola je především zaměřená na nadání. Bude uvedena definice nadání, i když je mnohdy nejednoznačná. Kapitola také poukazuje na rozdíly mezi nadáním a talentem. Dále se zmiňuje o inteligenci a intelektovém nadání. Bude i uvedeno několik psychologických poznatků. Ke kapitole nadání se také váží mýty o nadaných, na které poukážeme ke konci teoretické části.

Uvedeme si i speciální vzdělávací potřeby nadaných, sebepojetí nadaných i možnosti jeho zjišťování (Rosenbergova škála). Kapitola také neopomene podporu zdravého sebevědomí.

2. 1 Nadání – synonyma a význam pojmu

Zjistit, čím je vymezen pojem nadání, není zcela tak jednoduché, jak by se zdálo. Nejvíce jsou používány výrazy nadání a talent. *Oba pojmy jsou vztahovány ke schopnostem, které vyjadřují nadprůměrný až vysoce nadprůměrný stupeň rozvoje oproti vrstevníkům* (Hříbková, 2009, s. 40). Nadání lze asi nejsnáze odvodit od jeho jazykového kořene *gift*, v překladu znamená dar, což se přejalo do českého jazyka jako nadaný jedinec. Na nadání se podílí hned několik hledisek. Jedním z nich je geneticky-vývojové hledisko, dále obsahové hledisko a stupně všeobecnosti, mezi které patří různé druhy nadání pro určitý předmět, například pro technické předměty či jazyky. Asi nejznámějším testem pro určení nadání je IQ test, na jehož základě je jedinec diagnostikován (Havigerová, Burešová, Smetanová, Haviger, 2013).

2. 1. 1 Definice nadání

Jak už je zmíněno výše, definice nadání není zcela jasná, avšak mnozí odborníci nadání rozumí jako určitému potenciálu, jímž mohou být myšleny např. schopnosti, motivace, vlastnosti a rysy *na straně osobnosti k určité činnosti podmiňující mimořádný výkon* (Hříbková, 2009, s. 43). *Často je pojem nadání využíván jako prostředek selekce dětí, které „mají“ či „nemají“ potenciál pro budoucí vynikající profesní výsledky* (Mudrák, 2015, s. 147).

Pro zjednodušení můžeme na pojem nadání nahlížet jako na soubor schopností, které nějakým způsobem člověka odlišují od ostatních.

Můžeme ho vnímat třemi způsoby. Prvním ze způsobů je pojem definován synonymně s vysokým IQ. Intelekt zjišťují testy inteligence, které právě na základě měření určí, že se jedná například o mimořádně nadaného jedince. Druhým způsobem je pojem nadání spojen s kreativitou. Jedná se o rys osobnosti, avšak nemůžeme opomenout fakt, že kreativní člověk nemusí podávat tvořivé výkony. Na posledním místě vědci objasňují pojem nadání jako vysoký stupeň rozvoje speciálních schopností (Fořtík, Fořtíková, 2015).

K nadání můžeme uvést důležité oblasti, například oblast intelektovou. U těchto dětí je výjimečností zejména brzká dovednost čtení, psaní a počítání. Rády logicky uvažují o věcech, jsou zvědavé a prahnou po příležitostech své znalosti využít. V oblasti řeči děti začínají brzy mluvit, mají široký slovník a na základě svých znalostí vytvoří příběh, který umí předat a převyprávět ostatním. Další oblastí je jemná a hrubá motorika. Dítě začíná brzy sedět, zajímat se o okolí kolem sebe a rychleji chodit, avšak někdy v oblasti motoriky může docházet k značným rozdílům, které se projevují po nástupu do školy, kde se projevuje horší grafomotorikou či nechutí cokoli dělat. Další z oblastí je oblast specifická, díky které dítě zkusí hudbu, hraje na nějaký hudební nástroj a cvičí smysl pro rytmus. Umí reagovat na hudbu pohybem těla. Již pátou oblastí v řadě je oblast kreativní, do které patří žákova představitivost, bohatá fantazie. Rádo hraje i společenské a kolektivní hry, kterými načerpává energii a získává nové poznatky. Také se rád adaptuje do kolektivu a organizuje čas sobě i svým vrstevníkům (Fořtík, Fořtíková, 2015).

2. 1. 2 Definice talentu

Nadání a talent se mnohdy používají ve stejném kontextu. Je však velmi obtížné najít rozdíly mezi těmito dvěma pojmy (Fořtík, Fořtíková, 2015). Někteří autoři uvádí, že talent je rozvinuté nadání, avšak rozdíly jsou tak minimální, že pro účely diplomové práce využijeme pojem nadání. Níže si uvedeme pár poznatků, které se týkají talentu.

Talent je také označován a zaměňován s pojmem genialita. Genialita je kvalitativně osobitý souhrn schopností pro výkon určité činnosti. Všeobecné schopnosti nebo všeobecné prvky schopností, které podmiňují možnosti člověka a úroveň jeho vlastností i činností (Fořtík, Fořtíková, 2015).

2. 1. 3 Inteligence a nadání

Základem pro určení nadání je stupeň inteligence žáka. Česká republika při identifikaci nadání používá právě testy inteligence. Na začátku bychom si však mohli uvést, odkud pochází samotný pojem. *Tento výraz pochází z latinských slov intellectus - rozum, intelligens – chápající.* (Havigerová, Burešová, Smetanová, Haviger 2013, s. 45). Na inteligenci, jako na jiné pojmy, neexistuje jednotný názor. Mnoho vědců zvažuje a váhá, zda se jedná o vlastnost či o schopnost (Havigerová, Burešová, Smetanová, Haviger, 2013). *Komplexnější přístup je schopnost učit se ze zkušenosti, užívat metakognitivní procesy, které zkvalitňují učení a schopnost přizpůsobit se svému prostředí, jež může v různých sociálních a kulturních souvislostech vyžadovat různé druhy přizpůsobení* (Sternberg, 2002, s. 502).

Měření inteligence je směrodatné určení, zda můžeme klasifikovat jedince a umožnit mu příslušný individuální plán. Test zjišťuje vyšetření rozumových schopností a mentální úroveň dítěte. Výsledky testů mohou být zpracovány kvantitativně či kvalitativně.

Na základě vývojového inteligenčního kvocientu určíme právě úroveň inteligence. Inteligenční testy můžeme rozdělit do dvou oblastí:

- 1) Jednodimenziální - zaměřuje se na zjištění jediné schopnosti, jedné složky inteligence dítěte.
- 2) Komplexní - zjišťuje více oblastí nadání jedince (Svoboda, 2010).

Dalším podbodem, který je třeba zmínit, je vztah mezi nadáním a inteligencí. Pro mnoho lidí se může zdát více než jasné, že inteligence souvisí s nadáním, avšak to není jen tak jednoduché, jak by se mohlo zdát. Inteligenční kvocient není stoprocentně spolehlivý jako ukazatel inteligence.

Nadané děti můžeme rozdělit do dvou typů:

- 1) Auditivně-sekvenční - tento jedinec dosahuje vysokých čísel při testech, proto je snadno indentifikovatelný pro své okolí.
- 2) Vizualně-spaciální - tento typ je pro indentifikaci složitější. Mnozí jedinci dosahují nízké úrovně v testech inteligence, avšak jejich IQ je vysoké (Havigerová, Burešová, Smetanová, Haviger, 2013). *Jedním z nejčastěji citových modelů je tříkruhový model nadání, který podtrhuje vliv dalších aspektů, jako je osobnost a vysoká míra zaangažovanosti* (Havigerová, Burešová, Smetanová, Haviger 2013, s. 47)

Další velice problematickou otázkou je identifikace nadání. Jedním z testů je metoda, která se skládá ze tří substatntů. Každá část měří jinou oblast inteligence dítěte. Substanty jsou rozděleny do dvou skupin, které se potom rozdělují do dalších třech oblastí.

Patří mezi ně verbální, informační a celková oblast. Každá oblast popisuje jinou část nadání. Verbální oblast měří u dítěte informaci, jak pracovat s abstraktními pojmy, dále klasifikuje paměť jedince. Performační oblast měří míru a kvalitu verbálního projevu, dále můžeme zařadit do této oblasti schopnost zpracovávat vizuálně-prostorové podněty (Plhková, nedatováno).

Soubor těchto měří všechny aspekty a celkový pohled na dítě jako na předmět zkoumání. Administrace tohoto testu trvá okolo sedmdesáti minut.

Tento test je rozdělen také podle věkových skupin, abychom dostali odpovídající výsledky. Data jsou následně zpracována do tabulky, kde podle výsledného IQ skóre je dítě zařazeno k danému stupni nadání (Hříbková, 2009).

Do této kapitoly bychom také mohli zařadit specifika kladení otázek u nadaných či konkrétní limity jednotlivých výzkumů. Mohli bychom se také věnovat vypočítávání různých grafů a jednotlivých číselných operací, které se pro dané téma hodí. Avšak tato oblast by byla předmětem jiné diplomové práce. Proto je v kapitole inteligence zmíněná pouze ukázka vztahu mezi inteligencí a nadáním dítěte.

2. 1. 4 Kritéria nadání

Musíme si uvědomit, že pouze vysoce rozvinuté schopnosti jsou jedním z předpokladů vzniku mimořádného výkonu dítěte. Výsledek je většinou také ovlivněn i několika dalšími vlivy okolí a především interakcí jedince s prostředím (Hříbková, 2009).

Pro výběr kritérií nadaného dítěte je považováno to, že již v útlém věku své projevy manifestuje v akceleraci ve srovnání s ostatními vrstevníky. Dále dítě podává mimořádné výkony v jednotlivých oblastech. Bavíme se především o kvalitě a kvantitě (Hříbková, 2009).

Pokud se zaměříme na socio-kulturní přístup k problematice nadání, výzkum je zaměřen pouze do institucí, sociálních vztahů, které význam usnadňují či naopak zpomalují. Samotné otázky kritérií nadání se věnovalo hned několik autorů, jedním z nich byl například R. J. Sternberg (1993), který vymezuje pět obecných kritérií. *Mezi ně patří excelentnost, vzácnost, produktivita, demonstrovatelnost, hodnotnost neboli užitečnost* (Hříbková, 2009, s. 46).

Excelentnost autor vnímá jako mimořádnou schopnost jedince v dané oblasti oproti jeho vrstevníkům. Žák vyniká v určité oblasti. Projevuje se svým výkonem nadprůměrně. Vzácnost lze chápat jako výjimečnost, aby jedinec mohl být označen jako nadaný, musí vynikat svými nadprůměrnými výkony v určité oblasti. Toto kritérium je hodně vázané na excelentnost, jelikož osoba musí vynikat nadprůměrně oproti svým vrstevníkům. Do produktivity můžeme zařadit to, že pokud jedinec vyniká v určité oblasti, tak i produkuje více elementů k určení diagnostiky. (Hříbková, 2009).

Aby bylo nadání snadněji rozpoznatelné, používá se i více testů zaměřených na mimořádné schopnosti jedince (Hříbková, 2009).

Posledním kritériem je hodnotnost – užitečnost, což znamená, že výkony individua jsou obohacující i pro společnost kolem něho (Hříbková, 2009).

Autor zmiňuje, že se nejedná pouze o dítě v raném věku, ale také o dospělého. Pokud nadání v útlém věku není rozvíjeno, může dojít k tzv. zakrnění. Naopak pokud je rozvíjeno od dětství do dospělosti, tak jedinec právě může být užitečný pro své sociální okolí (Hříbková, 2009).

Pokud chceme přijít na podstatu kritérií nadání, užitečné mohou být následující souřadnice. Mezi první souřadnici můžeme zařadit předmětně – logickou, kde se jedná o zkoumání a analýzu výsledků výkonu jedince (Hříbková, 2009). Mezi další souřadnici můžeme zařadit osobnostně – psychologickou. Tato souřadnice řadí osobní charakteristiky a jejich rozdíly.

Poslední souřadnice, která bude uvedena, je sociálně – historická. Tato souřadnice je zaměřena na sociální průběh interakce jedince s okolím v průběhu jeho vývoje (Hříbková, 2009). Na základě této interakce se zároveň odvíjí i sebehodnocení a sebepojetí daného subjektu.

2. 1. 5 Druhy nadání a jejich klasifikace

Jak se již zmínilo výše, v průběhu let došlo k inovaci definice nadání, mnozí vědci přišli k názoru, že neexistuje pouze jeden druh. Nadání je tedy mnohočetné. Závisí na konkrétních činnostech, ke kterým se váže. Dnešní doba určuje různé klasifikace nadání. Setkáváme se s několika druhy. Jedná se o horizontální i vertikální klasifikaci.

Mezi horizontální klasifikaci se řadí nadání, které se člení podle druhu činností. Mluvíme o nadání hudebním, jazykovém, matematickém, sportovním apod. Horizontální klasifikaci také podléhají různé podskupiny. Jednou z nich je intelektové nadání. Můžeme jej rozdělit do skupin, jako analytické, syntetické a praktické. Tyto podskupiny mohou být dále ještě členěny (Hříbková, 2009). Mezi vertikální klasifikaci nadání patří potencionální, které se ukáže až v budoucnu a manifestové neboli aktuální, které právě probíhá v současné době (Hříbková, 2009).

Největší pozornost byla zaměřena na zkoumání přechodu z nadání potencionálního do aktuálního. Vědci si kladli otázku, jak pomocí sociálního okolí můžeme ovlivnit přechod mezi jednotlivými druhy. Asi nejzákladnější a nejdůležitější podmínkou přechodu mezi potencionálním a aktuálním nadáním je učení. Díky učení si jedinec prohlubuje své znalosti a dovednosti v určitém směru. Vědci se přimlouvají také za názor, že je třeba dostatečný trénink (Hříbková, 2009).

V neposlední řadě této kapitoly je speciální druh nadání, který se jmenuje „vzácné nadání“ (Hříbková, 2009). Vzácné nadání se objevuje u lidí pouze velice ojediněle. Může však posunout lidstvo vpřed. Jedná se o veliký mezník či převrat v období lidského života (Hříbková, 2009).

2. 2 Projevy nadání v předškolním věku

Jak už bylo zmíněno výše, projevy nadání u malého dítěte mohou být různé. Dítě se již od narození může projevovat jako plačtivé nebo naopak neklidné či až bez zájmu. Proto většina diagnostik mohou nadání přidružovat jiným diagnózám (Fořtík, Fořtíková, 2015).

Jak lze ale určit, že se jedná právě o nadaného jedince? V první řadě se může jednat o to, že někdo dítě nominuje, neboli označí za potencionálně nadaného. Nejčastěji se jedná o lidi dítěti blízké, tedy například rodiče.

Rodič může zjistit na základě několika projevů, že jeho dítě je eventuálně potencionálně nadané. Mezi projevy, kterými se nadání prezentuje, patří (Fořtík, Fořtíková, 2015):

- Dítě je vyspělé v oblasti učení oproti svým vrstevníkům.
- U dítěte můžeme sledovat asynchronní vývoj, což znamená, že v některých oblastech dítě zaostává a v některých naopak nadprůměrně dominuje.
- Velice častým měřítkem je bohatá slovní zásoba dítěte.
- Může také vynikat ve složitých matematických operacích.
- Dítě dává přednost náročným úkolům, někdy je až vyžaduje.
- Mají zvýšený cit pro morální chování.
- V některých případech vyhledávají dospělou společnost.
- Chtějí být vždy a o všem informováni.
- Mohou mít jiný smysl pro humor než vrstevníci.

- Trpí střídáním nálad.
- Ví, co chtějí říct.
- Mají svůj názor na věc.
- Chtějí své nabyté zkušenosti a znalosti předávat ostatním.
- Někdy pracují nedbale, mají svůj systém a řád.
- Často nevnímají příkazů učitele.

Nadané dítě se projevuje již od útlého věku, tudíž je zcela nemožné si některých znaků chování nevšimnout. Rodič zaznamená jiný druh vývoje ve více oblastech (Fořtík, Fořtíková, 2015).

Odlišnosti se projevují například (Fořtík, Fořtíková, 2015):

- Dítě mluví dříve než ostatní.
- Rádo mluví před ostatními.
- Dítě se rádo poslouchá.
- Vede diskuzi.
- Vždy potřebuje vidět zpětnou vazbu.
- Zajímá se o náročné aktivity.
- Vyniká v kreslení, hudbě a jiných sférách.
- Má širokou zásobu informací.
- Rozumí a umí použít abstraktní pojmy.
- Rád řeší složité úkoly.
- Zajímá se o literaturu.
- Má delší časovou výdrž koncentrace.

V další oblasti, ve které dítě vyniká, je psychomotorický vývoj a motivace, což se projevuje následujícím (Fořtík, Fořtíková, 2015):

- Dítě brzy chodí oproti svým vrstevníkům.
- Rád se učí novým věcem.
- Má široké spektrum zájmů.
- Chce vést své okolí.
- Je nezávislé a rádo pracuje samostatně.
- Má rád projekty, kde je třeba se učit novým věcem
- Rád propojuje předměty a vidí uplatnění v běžném životě.

Poslední oblastí, ve které vyniká, je oblast psychosociálních charakteristik (Fořtík, Fořtíková, 2015).

- Dítě je citlivější.
- Je více závislejší na dospělých.
- Umí vysvětlit pojmy jako je válka, mor, atd.
- Nemá rádo nečestné jednání dospělých a ani jejich smysl pro humor.

Než však rodič zažádá o podrobné vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně a je podrobena diagnostice, může s dítětem pomocí různých pomůcek zjistit, zda je na stejné úrovni s vrstevníky či vyniká. Každá pomůcka obsahuje několik škál, na základě kterých rodič zjistí výsledky měření (Fořtík, Fořtíková, 2015).

Asi nejpřesnějším měřítkem pro určení nadání je však pedagogicko-psychologická poradna (PPP). Do pedagogicko-psychologické poradny se dítě dostane na základě doporučení učitele, pokud rodič souhlasí. V pedagogicko-psychologické poradně se podrobí testu inteligence, pokud testy odhalí a identifikují dítě jako nadané, tak vlastně proces celé diagnostiky končí. Jedinec chodí do poradny každé dva roky na kontrolní testy (Havigerová, Burešová, Smetanová, Haviger, 2013).

Jako příklad je zde uvedeno několik sad testů:

- *Scale for rating behavioral characteristics of superior students* tzv. *SRBCSS*, Josepha Renzuliho
- *Gifted Education Scale*, tzv. *GES-1 a 2*, McCarneye a Andersona
- *IOWA Acceleration Scales* (Havigerová, Burešová, Smetanová, Haviger, 2013, s. 40)

Pokud jedinec není diagnostikován ještě před nástupem do školy v mateřském zařízení, většinou si učitel všimne jistých odlišností v oblasti žákova jazyka, způsobu jakým volí slova. Dále jsou rozdíly v psychomotorickém vývoji a v neposlední řadě i v oblasti psychosociálních charakteristik, což se nejvíce odráží v osobních a sociálních interakcích (Fořtík, Fořtíková, 2015).

Po nástupu do školy učitel může daného žáka pozorovat, a pokud se prokáží značné rozdíly oproti vrstevníkům, může požádat rodiče o souhlas pro vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně, kde stanoví identifikaci nadání, aby se zamezilo případným chybám v sebepojetí a rozvoji.

2. 3 Charakteristiky nadání nadaného dítěte

Pokud je dítě diagnostikováno jako nadané, můžeme jeho nadání metricky rozložit takto:

- 1) mírně nadaný jedinec - IQ vyšší než 120,
- 2) středně nadaný jedinec - IQ vyšší než 135
- 3) vysoce nadaný jedinec - IQ vyšší než 145
- 4) výjimečný jedinec - IQ vyšší než 15
- 5) extrémně nadaný - IQ vyšší než 164 (nejméně obvyklé)

Toto rozdělení je podle F. Gagné (Jurášková, 2006). Další autoři se přiklánějí k jinému rozdělení, které je podle S. M. Norbdy (cit. dle Jurášková, 2006).

- 1) bystrý jedinec - IQ 115 a více
- 2) nadaný jedinec - IQ 130 a více
- 3) vysoce nadaný jedinec - IQ 145 a více
- 4) výjimečně nadaný - IQ 160 a více
- 5) velmi vysoce nadaný jedinec - IQ 175 a více

Nesmíme také opomenout Gaussovu křivku, která rozkládá intelekt podle směrodatných odchylek. V rozmezí šesti směrodatných odchylek se pohybuje 99 % veškeré populace (Fořtík, Fořtíková, 2015, s. 14). Žáky s intelektem přes 130 přijala organizace Mensa, která sdružuje lidi s tímto a vyšším IQ. V tomto rozmezí se pohybuje zhruba 2-3 % celkové populace (Fořtík, Fořtíková, 2015).

Řada odborníků nadané děti definuje jako předčasně zvědavé, nadšené pro výkon, práci a poznání. Dále je třeba také zmínit, že mnohdy jedinec s vysokým rozumovým potenciálem zůstane nepoznaný a nerozvíjený, tudíž je ukryt v okolí svých průměrných vrstevníků. Je třeba, abychom mu poskytli co nejvhodnější péči. Obecně lze tedy říci, že nadané děti se představují vysokým intelektem v kombinaci s dalšími výkony, a to jak osobnostními, tak společenskými (Fořtík, Fořtíková, 2015).

Podle (Lazníbatová, 2001) je nadání rozděleno, do několika základních oblastí. Jednou z nich, jsou všeobecné znaky. Žák má široké spektrum zájmů, bohatý slovník, zajímá se o netradiční věci a zájmy oproti svým vrstevníkům. Má vynikající paměť, zajímá se o náročná témata, která jsou většinou zájmy dospělých.

Další oblastí jsou tvořivé znaky, pro které je charakteristická bohatá fantazie, hravost, originalita, logické myšlení i prudké a nečekané reakce. Dítě také vyniká emocionální citlivostí a je velice zranitelné (Fořtík, Fořtíková, 2015).

A v neposlední řadě sem patří i učební znaky. Dítě začíná se vším dříve než jeho spolužáci. Mnohdy se učí i nové poznatky samo a po svém. Vyniká perfekcionismem, kreativním myšlením a způsobem naplánování své práce, silnou stránkou je také sebekritické myšlení a schopnost přijímat různé názory (Fořtík, Fořtíková, 2015).

2. 4 Nadané dítě v procesu vzdělávání

Pro dítě je významným mezníkem nástup do školy. Ve škole je vystaveno novým nárokům, které vyžadují čas a soustředění, taktéž se v tomto období mění sociální role. Musí se osamostatnit od rodičů a začít si hledat nové přátele (Fořtík, Fořtíková, 2015).

Pro nadané dítě zde mohou přicházet nové socioemocionální problémy, které vyjadřují konflikt s vnějším okolím. Mezi problémy, se kterými se jedinec může potýkat, patří např. nerovnoměrný vývoj, vrstevnické vztahy, rozsáhlá sebekritika, perfekcionalismus, vyhýbání se i riskování (Fořtík, Fořtíková, 2015).

Nerovnoměrný vývoj můžeme zaznamenat u motorických schopností, kde dochází ke konfliktům mezi nadprůměrnými intelektovými schopnostmi a zaostávajícími motorickými. Důsledkem těchto konfliktů může být vnitřní nevyvornost.

Dále dalším důležitým bodem jsou vrstevnické vztahy. Do vrstevnických vztahů patří například to, že nadaní se často snaží organizovat své okolí, což někdy vyvolává nevoli.

Zajímavým a zkoumaným problémem je i rozsáhlá sebekritika, která často vede až k vnitřní frustraci nadaného. Perfekcionalismus je na stejné úrovni s rozsáhlou sebekritikou, jelikož někdy dává jedinci nesplnitelný cíl. Strach z neúspěchu může vést někdy až k podvýkonnosti. Je zde důležité také objasnit pojem multipotencialita, což znamená, že nadaní často vynikají ve více oblastech a můžou je při jednotlivých činnostech podporovat (Fořtík, Fořtíková, 2015).

Samostatnou skupinou jsou nadané děti s handicapem. Ty jsou až dvakrát výjimečnější (Fořtík, Fořtíková, 2015). Fyzický handicap může způsobovat sociální problémy. Například dítě s mozkovou obrnou, i když má vysoký intelekt, není okolím přijato, jelikož je jiné.

Z další oblasti vnějších potřeb můžeme zmínit tradice školy a její normy, očekávání druhých, vrstevnické vztahy i vztahy v rodině. Mezi tradice školy a její normy patří seskupování dětí podle věku, avšak už není brána v úvahu jejich individualita. Od nadaných dětí jsou často očekávány vysoké výkony, jejichž nenaplnění vede opět k vnitřnímu konfliktu (Greenspun, 2014). Žák s vysokým IQ se může setkávat i s problémy ve vrstevnických vztazích, proto je často samotářský. Nejdůležitější pro něj jsou vztahy v rodině, jelikož právě ta mu dá základ pro jeho další život (Fořtík, Fořtíková, 2015).

Škola je velkou životní změnou pro každého. Nadané děti tuto změnu vnímají ještě intenzivněji. Rodič, pokud má identifikované dítě s nadáním, by měl zvážit proto výběr s ohledem na programy, jež škola žákům nabízí. Pokud nastoupí do školy, měly by být vyjasněny základní oblasti jeho identifikace (Fořtík, Fořtíková, 2015).

Aby však byl žák označen nadaným, musí navštívit pedagogicko-psychologickou poradnu, která sestaví individuální speciální plán (Fořtík, Fořtíková, 2015). Dalším aspektem, který by měl být vyjasněn, je systém dalšího vzdělávání pedagogů v péči o mimořádně nadané žáky. V současné době většina lektorů, kteří přednáší problematiku vzdělávání nadaných dětí, bere své teorie a zkušenosti ze zahraničí (Fořtík, Fořtíková, 2015).

Je třeba se také informovat o úpravě vzdělávacího programu školy, týká se to zejména metod a strategie výuky, možnosti přeskočení ročníku, výběr učebních materiálů (Fořtík, Fořtíková, 2015). Vzdělávání nadaných žáků, bude také potřebovat změnu organizační formy výuky např. trávení více času v knihovnách, laboratořích. Nesmíme opomenout také technické vybavení školy, jedná se především o moderní technologie (Fořtík, Fořtíková, 2015).

Dále je třeba se informovat o nabídce odpoledních školních aktivit, různých zájmových kroužcích, které se týkají konkrétních oblastí učiva. Škola má možnost poskytnout učitelům přípravu pro tvorbu individuálního plánu, dává i prostor pro spolupráci s PPP. Rodiče musí mít dostatek informací, aby byli schopni si utvořit představu o současném i budoucím vzdělávání svého nadaného dítěte a tím byl jeho potenciál maximálně rozvinut a zároveň bylo správně nasměřováno vlastní sebepojetí v rámci jeho nadání.

2. 4. 1 Speciální vzdělávací potřeby nadaných (pedagogické poznatky)

Nástup do školy je životním mezníkem pro každé dítě. Jedná se o určitou změnu, která se projevuje v životě rodiny. Většina škol, jak literatura uvádí, jsou státní. Každý žák by měl patřit do spádové základní školy, avšak je na svobodné volbě rodičů, zda tuto školu vyberou či nikoliv. Výběr školy pro nadané dítě může být ze začátku více komplikovanější než pro dítě běžné. Povinnost integrace, jak míní vyhláška, která bude zmíněna níže, říká, že každá škola má povinnost integrace nadaného žáka. Dnešní doba začíná více podporovat nadané, snaží se jim poskytnout i dostatečnou péči. Tento pokrok můžeme vidět i ve vzdělávání učitelů, kteří navštěvují speciální kurzy metodiky i vyučování právě těchto dětí. Výuka nadaného žáka je náročná i z důvodu finančního. Většina krajů proto žádá finanční podporu pro rozumově nadané žáky, kteří musí být nejprve identifikováni (Fořtík, Fořtíková, 2015).

Dítě musí být diagnostikované pedagogicko-pedagogickou poradnou. *V nejlepším případě by mělo jít o poradnu, která je navíc seznámena s problematikou diagnostiky a podpory nadaných žáků.* (Fořtík, Fořtíková, 2015, s. 40).

V České republice neexistuje mnoho institucí, které by vzdělávali učitele pro výuku nadaných, avšak na druhé straně je také mnoho institucí, které se za odborníky v tomto oboru považují. Tyto instituce nabízí školení, která pomohou více pohlédnout do problematiky výuky těchto jedinců (Fořtík, Fořtíková, 2015).

Tento obor je v našich zemích stále v plenkách, jelikož se začal řešit až v devadesátých letech 20. století. Pro tuto tematiku bohužel stále nenacházíme mnoho odborné literatury, která by nabízela učitelům pomoc při rozvíjení jejich didaktických metod (Fořtík, Fořtíková, 2015).

Pro rodiče je velice důležité najít školu, která umožňuje úpravu metodologie výuky těchto dětí - nabídka přeskočení ročníku, obohacování výuky. Některé základní školy nabízí i úpravu organizačních forem vzdělávání. Týká se především založením třídní knihovničky či speciálních učeben, které budou mít možnost žáci navštěvovat v rámci svého rozvoje (Mönks, Ypenburg, 2002).

Další otázkou a věcí na zvážení je technické vybavení. Bude se jednat především o počítačové vybavení, tiskárny a scannery.

Vybavení školy je však hodně finančně náročné. Některé instituce získají finanční dotace v podobě sponzorských darů.

Rodiče by také mělo zajímat, zdali škola nabízí pro jejich dítě odpolední aktivity, spolupráci s bratrskými organizacemi pro výuku nadaného žáka (Fořtík, Fořtíková, 2015).

Nadaní žáci tráví vzdělávacími aktivitami mnoho času, rádi se dozvídají nové věci, které jsou pro ostatní nezajímavé, jako jsou výzkumy a objevy v oblasti fyziky, chemie, matematiky a cizích jazyků. V České republice nemají aktivity pro nadané dlouhou tradici, proto je třeba hledat speciální náplň činností, které žákovi budou vyhovovat. Nesmíme zapomenout na přípravu učitelů pro tvorbu individuálního vzdělávacího plánu, právě individuální vzdělávací plán je nezbytnou součástí výuky.

Zákon říká, že do třech měsíců po identifikaci by měl mít nadaný žák právě tento plán, který musí být schválen rodičem dítěte. Učiteli je třeba vysvětlit, že individuální vzdělávací plán je velmi podobný jako pro žáka se speciálními potřebami. Můžeme tudíž učiteli doporučit návštěvu kurzu k této problematice (Fořtík, Fořtíková, 2015).

Rodiče nadaného žáka většinou po pětiletém studiu na základní škole přerazují dítě na víceletá gymnázia, jelikož si myslí, že tímto přerazením se mu dostane větší péče. Mnohdy se však mýlí. Dítě, které mělo od prvního ročníku aktivity nabízené školou a různé druhy mimoškolních zájmů, se při přestupu na gymnázium může cítit vyřazené z kolektivu svých vrstevníků. Všechny tyto jevy mohou negativně působit právě na jeho sebepojetí a vnímání svého vnitřního „já“.

Mnoho škol by mělo o své spolupráci s klíčovými institucemi informovat veřejnost. Potom je možné žádat o finanční prostředky kraje, není však dobré se spoléhat pouze na jejich pomoc. Mezi další důležité instituce, které je třeba zmínit, jsou pedagogicko-psychologické poradny a vzdělávací centra pro nadané. Škola by měla také o svém záměru a postupu vzdělávání informovat rodiče dítěte. Mělo by docházet ke kooperaci mezi těmito dvěma složkami (Fořtík, Fořtíková, 2015).

Metody práce s nadanými můžeme rozdělit do následujících sekcí:

- 1) Speciální třídy pro nadané
- 2) Kooperativní vyučování
- 3) Obohacování učiva
- 4) Akcelerace

Z toho vyplývá, že speciální vzdělávací potřebou nadaného žáka ve výuce může být skupinové vyučování, kde se právě nejvíce uplatňuje kooperace, díky které se naučí spolupracovat, a tudíž může obdržet a utřídit si i více informací než běžné dítě. Učitel musí poskytnout více zdrojů pro tzv. obohacování učiva. Další užívanou metodou, kterou učitelé využívají je urychlování učiva tzv. akcelerace (Fořtík, Fořtíková, 2015). O dalších postupech, metodách a práci s nadanými se dozvíme více v kapitolách následujících.

2. 4. 2 Legislativa

Tato kapitola bude pojednávat o legislativních podkladech pro práci s nadanými žáky. *O mimořádně nadaných žácích se hovoří školský zákon č. 561/2004 Sb. I vyhláška o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a vzdělávání žáků mimořádně nadaných č. 73/2005 Sb.* (Fořtík, Fořtíková, 2015, s. 39). Kromě vyhlášky, která se přímo věnuje klasifikaci nadaného žáka v procesu vzdělávání, máme i další doplňující dokumenty, které spíše informují a vysvětlují jevy, které jsou zmíněné ve vyhlášce. Školský zákon č. 561/2004 Sb. hovoří o nadaných žácích ve dvou oblastech. Je povinností ředitele umožnit žákovi s mimořádným intelektem urychlení jeho vzdělávání. Ředitel školy je povinen zajistit žákovi individuální studijní plán, který vysvětluje vzdělávací obsah v jednotlivých předmětech.

Ke specifikaci individuálního studijního plánu se vyjadřuje vyhláška č.73/2005 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků nadaných. Individuální vzdělávací plán vychází ze školního vzdělávacího programu a musí obsahovat:

- závěry psychologických vyšetření
- evidenci žáka
- vzdělávací model
- časové hledisko

- seznam pomůcek
- osobu dohlížející na plnění IVP
- finanční plánování

Konkrétně i jak už bylo zmíněno výše, o předpisech a vzdělávání žáků mimořádně nadaných pojednává zákon 17 č. 561/2004 Sb. a části třetí vyhlášky č. 73/2005 Sb. (Fořtíková, Jeřábková, Ješetická, nedatováno).

2. 4. 3 Práce s nadanými dětmi

Práce s nadanými žáky, je v jistém smyslu odlišná až protichůdná v porovnání s ostatními a pokud vyučující chce, aby dítě rozvíjelo své schopnosti a dovednosti, musí zvážit potřeby každého nadaného žáka (Fořtíková, Jeřábková, Ješetická, nedatováno).

Ve vzdělávání nadaného jedince se uplatňují základní dva principy. Jedná se o princip individualizace a současné diferenciaci. Diferenciací rozumíme členění žáků podle vstupních znalostí, schopností s cílem vytvořit pro ně adekvátní vzdělávací podmínky (Fořtíková, Jeřábková, Ješetická, nedatováno).

V následujícím odstavci budou zmíněny základní zásady práce s nadanými žáky. Jedná se o umožnění práce v rychlejším tempu. Nadané děti se potřebují dozvídat nové informace. Je tedy dobré mít stále nějaké materiály navíc. Učitel by měl žákovi umožnit méně procvičování, aby mohl postupovat rychleji. Nadané děti jsou velice zvědavé a potřebují přijímat více informací než běžné děti. Škola by měla žákovi umožnit náročnější výuku. V této oblasti můžeme zmínit právě pojem akcelerace, urychlení učební látky. Učitel by měl vytvářet takové podmínky, kde žák využije i kreativní myšlení. Nadaní žáci s vysokou úrovní tvořivého myšlení preferují úkoly, kde není na první pohled jasné řešení. Rádi objevují a zkoumají. Nesmíme však také opomenout abstraktní úkoly či kontakt s intelektovými vrstevníky. Nadané dítě potřebuje neustálé interakce a potřebu sebevzdělávání. To může být umožněno právě při kontaktu s věkově stejně starými vrstevníky, kde žák je motivován pro další sebevzdělávání. Učitel by při výuce neměl také zapomenout na oporu o vlastní zájmy dítěte, nechat prostor pro utváření vlastní identity v oborech, o které se sám zajímá (Fořtíková, Jeřábková, Ješetická, nedatováno).

Pokud má škola nadané dítě ve své instituci, tak by měla také přemýšlet o rané specializaci výuky, možnosti rozvíjení schopností v rámci mimoškolních aktivit, které jsou odborně zaměřeny. Učitel by měl také umožnit žákovi jít do větší hloubky v rámci dané probírané kapitoly.

Organizace vzdělávání nadaného dítěte z hlediska výuky probíhá buď:

- 1) segregáčně - což znamená vytvořením speciálních škol či tříd pro nadané
- 2) integračně - nadaný žák navštěvuje normální běžnou třídu

Oba přístupy jsou velice diskutované. Každý z nich má své výhody či nevýhody. Bude záležet asi na každém, kam se ho jeho rodina rozhodne poslat. Pokud je dítě integrováno do normální třídy, je třeba zvážit možnost asistenta pro nadané žáky. Dále je třeba zabezpečit konzultace speciálního pedagoga či odborníků pro jednotlivé předměty i témata (Fořtíková, Jeřábková, Ješetická, nedatováno).

V posledním odstavci budou zmíněny dva pojmy, které již zazněly výše. Jedná se o akceleraci a obohacování. Akcelerační programy umožní nadanému dítěti předčasné zahájení školní docházky, přeskočení ročníku či výuku některých předmětů ve vyšším ročníku. Obohacovací programy rozšiřují učivo, které žáka obohatí a využije ho v následujícím učivu. Obohacovací programy jsou také využívány jako izolované předměty například kurz Filozofie (Fořtíková, Jeřábková, Ješetická, nedatováno).

Nesmíme však opomenout, ať už se jedná o segregaci či obohacování, vše nějakým způsobem ovlivňuje žáka. Dítě se může cítit výjimečné, či jiné - zvláštní, divné. Vše se může odrážet na jeho psychickém stavu a negativně působit na jeho sebepojetí.

Každé dítě je individuální a to, co na jednoho působí pozitivně, na druhého působí negativně. Proto je třeba profesionalita každého učitele při rozhodování o práci s nadaným a tvorbě individuálního vzdělávacího plánu (Fořtíková, Jeřábková, Ješetická, nedatováno).

3 SEBEPOJETÍ A SEBEHODNOCENÍ

V této kapitole se budeme snažit objasnit pojem sebepojetí z obecného hlediska a vysvětlit jeho vztah s nadáním. Na závěr bychom se měli dozvědět, jak na sebe nadaní žáci pohlížejí.

Sebepojetí můžeme zařadit do několika oblastí, jako jsou pedagogická, vývojová, klinická a sociální. Termín sebepojetí prošel dlouhým upravováním, avšak až poslední dvacetiletí přišlo s mnoha pohledy na fenomén lidského „já“. V dnešní době se můžeme na pojem sebepojetí dívat jako na složitou, vnitřně organizovanou věc a strukturu mentálních reprezentací „já“. Sebepojetí je jev psychické regulace a slouží jako stabilizátor jednotlivých činností (Blatný, 2003).

3.1 Historické kořeny – vymezení pojmu „Já“

Jedním z prvních psychologů, který uvedl pojem sebepojetí na pravou míru, byl William James. Zabýval se rozlišením „já“. Uvedl to jako předmět vlastního poznání. Zabýval se také teorií, která tvrdila, abychom mohli hodnotit ostatní, nejprve musíme znát sami sebe (Vágnerová, 2005).

Psychická charakteristika člověka je vymezena ke vztahu k sobě samému. Člověk by měl být schopný sebereflexe, sebevymezení i vlastní identity a sebehodnocení. Na těchto pojmech, jak literatura uvádí, se formuje vztah k vlastnímu „já“ (Vágnerová, 2005).

Definice uvádí, že sebepojetí obsahuje kognitivní, percepční, afektivní i hodnotící složku. Některá literatura uvádí, že pojem sebepojetí lze užívat i v rámci sebehodnocení. Nejjednodušším hromadným označením bude používání termínu sebesystém (self-system). Ten má kognitivní složku, jež je označována jako sebepojetí (self-concept), emocionální složku zejména u sebehodnocení (self-esteem) a poslední konativní složku, která říká, že „já“ je konativní činitel chování (Wylie, 1974). Zahraniční literatura uvádí, že sebepojetí je na pomezí sociální psychologie a humanismu. Dále zmiňuje, že je to hromadný pohled na své tělo i vnitřní hodnoty (McLeod, 2008).

3. 1. 1 Kognitivní aspekt Já: sebepojetí

Sebepojetí je cílem samo o sobě, pomáhá dosahovat jiných cílů. Shavelson a kol. (1976, cit. dle Marsh, Hattie, 1996). Jak Shavelson říká: *Sebepojetí může potenciálně sloužit k vysvětlení a predikci toho, jak člověk jedná*. Sebepojetí tedy ovlivňuje do jisté míry všechny činy člověka, které ve svém životě dělá. V následujících podbodech vyjmenuji sedm charakteristik sebepojetí podle Shavelsona:

- Sebepojetí je organizované a strukturované.
- Sebepojetí je multifacetové (jednotlivé facetvy se odráží vztažený systém, který je přijat jedincem nebo skupinou).
- Sebepojetí je hierarchicky uspořádané do oblastí (sociálních, fyzických, akademických).
- Generalizované sebepojetí je na vrcholu hierarchie a směrem dolů je sebepojetí závislé na situaci.
- Sebepojetí je neustálý proces narůstání během života.
- Sebepojetí se rozděluje na dvě stránky. Jedná se o deskriptivní a hodnotící stránku. V knize Shavelsona a kol., je napsáno, že hranice mezi sebehodnocením (self-evaluation) a sebedeskripcí, nebyla objasněna, proto pojmy sebepojetí (self-concept) a sebehodnocení (self-esteem) se používají v literatuře zaměnitelně.
- Sebepojetí může být konstruováno do jiných oblastí (matematika, prvouka).

3. 1. 2 Afektivní aspekt Já: sebehodnocení

Sebepojetí můžeme vyjádřit jako souhrn představ sám o sobě. Aspekt „já“ je ukotven v pojmech jako sebeúcta, sebehodnocení, sebevědomí, sebedůvěra. Afektivní procesy a struktury se uplatňují ke vztahu „já“ a mají odlišnou úlohu než struktura kognitivní (Blatný, Osecká, Macek, 1993). Sebehodnocení můžeme zmínit jako porovnání své vlastní osoby vůči okolí. Ve výzkumné části se zaměřím na sebehodnocení nadaných dětí. Zaměříme se na jejich sebeúctu k sobě a svému okolí. Posuzování vjemů na jejich vlastní nahlížení těla. Utváření vlastního „já“ je důležitým mezníkem pro uvědomění si jednotlivých okolností, které právě tyto jevy utváří (Fornia, nedatováno).

3. 2 Sebepojetí dětí mladšího školního věku

Než nahlédneme do sebepojetí rozumově nadaných dětí, je třeba zmínit sebepojetí dětí mladšího školního věku. Sebepojetí je utvářeno narůstajícími zkušenostmi a informacemi o sobě samém i svém okolí. Děti si utváří své sebepojetí na základě informací, které jsou jim dostupné. Jelikož se výzkumný soubor soustřeďuje na nadané děti mladšího školního věku, tak se proto podrobněji zaměříme na sebepojetí této věkové skupiny. Klíčovou událostí pro tyto děti je nástup do školy. Od 7 let se dítě hierarchicky vyvíjí i se svým sebepojetím. Samo dítě se hodnotí v podoblastech jako sociální akceptaci, pohybových dovednostech i fyzickém vzhledu (Marsh, 1990).

Dítě se při popisu zaměřuje na svoji vnější charakteristiku, ale začíná se soustředit také na psychologické vlastnosti. S vyspíváním si začíná uvědomovat své nitro a začíná se sebehodnotit. Jeho kognitivní vývojové změny umožní rozvíjení sociálního srovnání sebe a svého okolí. Havrdová (1999) tvrdí, že dítě v tomto období charakterizuje sebe pomocí přídavných jmen, jako je například hloupý, hezký, šikovný. V tomto období se začíná diferenciovat vývoj u chlapců a dívek. Obě pohlaví nahlíží na sebe sama kriticky, proto je třeba dát dostatečnou oporu pro kladné sebehodnocení jedince.

4 SEBEPOJETÍ A NADÁNÍ DÍTĚTE

V této stěžejní kapitole bude zmíněn vztah mezi sebepojetím a nadáním dítěte. Zodpovíme zde cíl práce. Odpovíme si na vztah sebepojetí a nadání dítěte, zda tyto pojmy se doplňují či ne. Na tuto kapitolu bude navazovat také výzkumná část, která bude zpracovaná pomocí rozhovorů, které se budou snažit zjistit sebepojetí nadaného dítěte a jeho srovnání s dítětem běžným.

4.1 Pocity odlišnosti

U nadaných žáků se často setkáváme s pocity odlišnosti od svých vrstevníků (Schneider, 1987, Boxel, Monks, 1992, cit. dle Hříbková, 2005). Někteří jedinci mohou vnímat svou odlišnost až i jako handicap. Někteří žáci se snaží maskovat své nadání, proto například neřeknou správnou odpověď, i když ji vědí. V kolektivu dětí mohou působit nevýrazně a zaraženě. I jak uvádí literatura, můžeme zmínit pocity senzitivity a přehnané vnímavosti.

Jejich přecitlivělost může vést k pocitům úzkosti a sníženého sebevědomí (Walker, 1991, cit. dle Fornia, Frame, 2001).

Pocity odlišnosti můžeme vnímat jak u chlapců, tak i u dívek. Nadaní se mnohdy vnímají také jako homogenní skupina, která může být rozdělena do dvou podskupin. Jsou to žáci s vysokým nadáním a nadání s handicapem.

4. 1. 1 Rozdíly mezi chlapci a dívkami

V následující kapitole se dozvíme rozdíly ve vnímání nadání u dvou opačných pohlaví. Mnoho odborných knih uvádí, že nadané dívky poměrně brzy zjišťují svou mentální výjimečnost. Tyto dívky se v budoucnu nestávají nadanými dospělými, jelikož pocit odlišnosti jim brání dát prostor rozvoji svého nadání (Lee, nedatováno). Z toho vyplývá nízké sebevědomí a sebeúcta, která může bránit potencionálnímu rozvoji jedince (White, nedatováno). Výzkumy uvádějí, že starší nadané dívky se hodnotí poněkud negativně při pohledu na svoji osobu. Na to je třeba pomyslet při výuce dítěte. Učitel by měl být motivačním bodem v rozvíjení jedinců. Výzkumy ukazují, že kolem jedenáctého roku se nadané dívky, začínají hodnotit negativně. Je také uvedeno, že pokud se nadaná dívka účastnila projektu pro nadané, tak na sebe lépe pohlížela než dívka, která se nezúčastnila žádného takového odborného kurzu. Výzkumy uvádí, že chlapec na sebe při svém sebepojetí nahlíží lépe než dívka. Nabízí se tedy otázka, zda nízké sebehodnocení dívky není díky konfliktu mezi dítětem a ženou či nastávající pubertou (Konečná, 2010).

Dalším zajímavým aspektem, který stojí za zmínku je, že nadaní žáci ve specializovaných školách mají o sobě větší mínění než nadaní ve školách běžných. Můžeme si položit otázku proč tomu tak je (Konečná, 2010).

Jedním z důvodů proč tomu tak může být je i dle mého názoru výjimečnost nadání v běžné třídě. Žák si může klást otázky, proč je jediný? Proč nemůže být stejný jako jeho spolužáci? Proč má k němu učitel do jisté míry individuální přístup? Všechny tyto aspekty mohou vést ke snížení jeho sebepojetí (Konečná, 2010).

Celkové sebehodnocení bylo určeno do několika oblastí. Jedna z nich je oblast sociální akceptace, fyzického vzhledu a také školních dovedností. Jak několik výzkumu potvrdilo, můžeme tedy dle toho vyvodit závěr. Nadané dívky na sebe pohlíží daleko hůře než nadaní chlapci. Chlapec je většinou podporován pro své výkony (Konečná, 2010). Proto je důležité pro učitele i rodiče podporovat zájmy dítěte a být mu adekvátní pomocí.

4. 1. 2 Sebepojetí nadaného dítěte s handicapem

Pro děti nadané s handicapem můžeme využít slovo dvakrát výjimečný. Tito žáci mají vysokou slovní zásobu, zajímavé názory, mnoho zájmů, jsou tvořiví. Avšak jejich specifikem jsou proměnlivé školní výkony. Někdy mohou být tvrdohlaví a neradi přijímat kritiku. Jejich porucha se může projevovat v oblasti sluchové, motorické koordinace, zpracování informací (Konečná, 2010).

Do další podskupiny můžeme zařadit nadané žáky s poruchou učení. Tato oblast je ještě těžší pro identifikaci než předešlé skupiny. Nadané dítě často není objeveno, protože jeho okolí řeší poruchu učení. Jak uvádí literatura (King, 2005) je sebepojetí nadaného dítěte při nástupu do školy velice nízké. Nabízí se otázky, proč tomu, tak je? Proč by běžné dítě podle odborné literatury mělo mít větší osobní mínění než nadané dítě? Na tyto otázky se pokusíme odpovědět ve výzkumné části, kde právě srovnáváme kazuistické studie nadaného a běžného dítěte.

Není neobvyklé, že nadané dítě s poruchou učení se neidentifikuje jako nadané. Ani samotné nápravy neodhalí nadání, jelikož se soustředí právě na jeho slabé stránky.

Studie se opírají o výzkumy v oblasti sebepojetí nadaných dětí a nadaných dětí s handicapem. Z výzkumů vyplynulo tvrzení, že nadané děti mají o sobě kladnější sebehodnocení než nadané děti s handicapem. Je to díky tomu, že nadané dítě bez problémů se cítí výjimečněji než nadané dítě s handicapem (Konečná, 2010).

Sebepojetí nadaných úzce souvisí s jejich vývojem. Literatura tvrdí, že jedinec již od narození přijímá vzorce, které mu jeho rodina připraví (Smallová, 2012). Tudíž záleží jen na nás, jak každého jedince podporujeme v závislosti na jeho budoucím životě.

4. 1. 3 Metaanalytické studie

V roce 1976-1986 Scheinder porovnal dvě skupiny. První z nich byla skupina nadaných žáků a žáků běžných. Dospěl k tomu, že skupina nadaných měla vyšší sebehodnocení než skupina běžných dětí. Nadaní žáci dosahovali vyšších výsledků v oblastech školních výkonů. Za největší problém autoři uváděli nemožnost individuální práce a u nadaných vysoká očekávání od svých rodičů (Konečná, 2010).

Veškeré tyto ukazatele mohou ovlivnit sebepojetí dítěte. Ve výzkumné části se zaměříme na porovnání právě této situace. Bude zjištěno jednotlivé sebehodnocení u obou cílových skupin.

5 MÝTY O NADÁNÍ

Mýty a předsudky v dřívějších letech často vedly k tomu, že se nadaní báli svůj potenciál přiznat. I v současné době se setkáváme s tím, že rodič nechce přiznat odlišnost svého dítěte. Bojí se, že na něho bude více upozorňováno, a tak se bude cítit vyčleněno z kolektivu. Nadání není nemoc, avšak je to určitý potenciál, se kterým v životě můžeme dosáhnout mimořádných výkonů. V následujícím odstavci bude představeno několik mýtů, které mohou být spojovány s názory některých lidí o nadaných (Havigerová, 2011).

- *Nadaní se rádi učí a chodí do školy.*
- *Nadaní nemohou mít žádné problémy.*
- *Nadaní jsou samotáři.*
- *Nadaní se dokáží uplatnit sami bez pomoci druhého.*
- *Nadaní jsou výtvořem ambiciozních rodičů (Havigerová, 2011, s. 82).*

V minulosti se nadání označovalo jako šťastná kombinace vloh. Také přiřazovali tyto kombinace bohům a jejich moci (Dočkal, 2005). V tomto ohledu došlo k výrazným změnám a posunu. Důležité je, abychom znali obecné pravdy o nadání, avšak kromě teorie je třeba znát osobnost každého dítěte. Každý jedinec je individuální, má své klady a zápory, a proto musíme postupovat podle výchovných norem šitých přímo na jeho osobu.

6 SHRNU TÍ

Cílem první části práce bylo poskytnutí teoretického základu pro porozumění výzkumného problému. Jednotlivé kapitoly vysvětlovaly problematiku mladšího školního věku, nadání a sebepojetí. Jak jsme si ověřili, můžeme tvrdit, že jednotlivé oblasti jsou rozsáhlé a mohly by být předmětem samostatné diplomové práce. Tato práce však byla zaměřena na porozumění dítěti s vyšším IQ po stránce socializační, emoční a morálně vývojové. Byla objasněna také teorie z oblasti nadání, pro účely naší práce je důležité, že nadané dítě je pojímáno komplexně, není to jen jedinec, který má dispozice podávat nadprůměrný výkon, ale vykazuje i určité specifické povahové rysy a projevy chování, např. vysoká zaangažovanost na úkolu a prvek tvořivostní (viz tříkruhový model nadání Josepha Renzulliho). Tato oblast se nejvíce zaměřovala na problematiku vztahu inteligence a nadání, dospěli jsme k závěru, že nadání je více, než jen intelektová kapacita.

Byla též uvedena kritéria pro určování nadání, v naší práci bude jako kritérium brán výsledek diagnostického vyšetření v PPP.

Seznámili jsme se s prací nadaného dítěte v procesu vzdělávání, pro nás je podstatné, že se jedná o děti se speciálními vzdělávacími potřebami. Nesmíme také opomenout legislativu, která byla také zmíněna. Pro účely naší práce je podstatné, že mimořádné nadání může být diagnostikováno pouze ve školském poradenském zařízení, tudíž takové dítě má nárok na individuální vzdělávací plán, obohacování učiva či přeskočení ročníku. Ředitel školy může použít pouze tato opatření pro lepší a hlavně kvalitnější rozvoj jedince v potřebných směrech.

V další části teorie jsme se zaměřili na vztah sebepojetí a nadání dítěte, podstatným poznatkem bylo, že vysoké intelektové nadání (oproti laickému očekávání) neznamená současně vysoké sebepojetí, ale naopak nadané děti, ho často mají komplikované. Tato část, byla velice důležitá, jelikož na základě těchto poznatků bude provedena výzkumná část.

7 VÝZKUMNÁ ČÁST

7. 1 Výzkumný problém, cíle a hypotézy

Empirická část se zaměří na zpracování problematiky sebepojetí a nadání dítěte. Bude stanovený cíl výzkumu i otázky. Dále se výzkumná část dotkne metodologie zpracování dat na základě popisu výzkumného souboru. Uvedení použitých nástrojů ukáže, jakým způsobem byla sbírána a zpracována data. V samém závěru bude vedena diskuze.

7. 1. 1 Výzkumný problém

Předmětem výzkumu je studium rozdílů sebepojetí mezi žáky nadanými a jejich méně nadanými vrstevníky. Výzkumná otázka byla zaměřena na sebepojetí a nadání dítěte. Jak na sebe nadaní žáci nahlíží? Mají schopnost sebereflexe, na jejímž základě si utváří vlastní „já“? Právě schopnost sebereflexe považujeme za významnou charakteristiku. *Na běžně užívaný termín sebepojetí se mnohdy nahlíží jako na ekvivalent celé jasné zkušenosti* (Konečná, 2010, s. 77). Výzkum pro účely této práce bude zaměřen na vnímání vlastní osoby v procesu kognitivního zrání a socializace jedince (Semenovič, 1988). Práce bude také objasňovat vztahy mezi emocionální složkou jedince v kolektivu vrstevníků i v domácím prostředí.

Empirická část bude srovnávat nadaného se stejně starým méně nadaným vrstevníkem. Výzkum bude zaměřen na sebehodnocení nadaného a běžného dítěte, protože právě úroveň sebehodnocení a vnímání je utvářena od raného dětství. Významným prostředkem pro sebehodnocení jedince je zpětná vazba z jeho okolí. V neposlední řadě se na úrovni sebehodnocení také podílí srovnání s vrstevníky a představa ideálního „já“ (Konečná, 2010), které nebude zkoumáno v rámci naší studie, ale jsme si vědomi jeho vlivu.

Výzkum je především zaměřen na vliv nadání a úroveň sebepojetí dětí mladšího školního věku a na vysoce rozvinuté schopnosti u nadaných a jejich nekognitivní charakteristiky (Konečná, 2010). Jednotlivé vazby jsou na základě výzkumu prověřeny a sepsány, abychom mohli formulovat věrohodné závěry studie.

7. 1. 2 Cíl výzkumu

Cílem výzkumné části je popis a analýza sebepojetí nadaného a běžného dítěte. Vnímání sama sebe a svého sebepojetí, vnímání svého „já“ a jak ho, jako jedince, vnímá okolí. Cíl práce bude zaměřen především na vnímání své vlastní osoby nadaného dítěte, v kolektivu a v porovnání ze stejně starým jedincem s průměrnou úrovní nadání. Výzkum může mj. přinést uvědomění toho, že nadání neznamena pouze výhodu a usnadnění pro život člověka.

7. 1. 3 Hypotézy výzkumu

Na základě cíle výzkumu byly stanoveny hypotézy, které jsou formulovány jako laická očekávání (viz kap. mýty o nadání). První z nich je, že nadané dítě má vyšší sebepojetí než běžné dítě. Běžné dítě na sebe bude nahlížet kritičtěji než nadaný jedinec. Učitel bude vnímat nadaného jedince odlišněji než věkově stejně staré žáky. Předpokládáme, že sebepojetí nadaného je větší a díky tomu v životě dosahuje lepších výsledků.

8 METODOLOGIE

Pro výzkumnou část byla zvolena jako základní metoda výzkumu kazuistická studie, základem pro analýzy bude kvalitativní zpracování dat.

8.1 Výzkumný soubor a procedura

Pro výzkumný soubor byli vybráni dva jedinci mladšího školního věku, jednalo se o dívku a chlapce ve věku sedmi let.

Nejprve byla zvolena metoda rozhovoru, který se vedl u dvou jedinců v paralelních třídách. Dále bylo použito pozorování, které se uskutečnilo na Základní škole Sion, a Základní škole Mandysova, obě sídlící v Hradci Králové. Tyto základní školy jsem si vybrala, protože na jedné jsem, podzim roku 2015, absolvovala závěrečnou blokovou praxi a na druhé jsem v současné době v pracovním poměru. Jako experimentální skupina byli vybráni chlapec (ZŠ Mandysova) a dívka (ZŠ Sion), oba z druhé třídy. Je nutno podotknout, že dívka byla diagnostikována jako nadaná.

U obou jedinců byl veden předvýzkum, který se uskutečnil pomocí rozhovoru, kde náhodně vybraných sedm žáků z jedné třídy odpovídalo na určité, předem připravené otázky. Tato část byla vedena z důvodu zjištění, zda je rozhovor sestaven adekvátně k věku dítěte a ono je schopno snadno pochopit stěžejní body. Ujistila jsem se v tom, že rozhovor byl jednoznačný a lze jej využít k získání věrohodných dat.

Hlavní část výzkumu probíhala ve dvou školních institucích. První z nich byla Základní škola Sion, druhá Základní škola Mandysova, obě se nacházejí v Hradci Králové. Do Základní školy Sion jsem docházela po dobu jednoho měsíce téměř denně. Pozorovanou nadanou žačku jsem si na základě porady s učitelem vybrala a sledovala ji v průběhu dne a i při jednotlivých aktivitách, kterým byla na základě učiva vystavena. Měla jsem tu možnost dítě sledovat i v mimoškolním prostředí, a tak si utvořit kompletní představu o její osobě. Pozorování žačky bylo velice přínosné, jelikož na základě poznání jsem mohla vytvořit adekvátní rozhovor, který odpovídal jejím možnostem.

Druhé dítě, tentokrát běžné, jsem si vybrala na Základní škole Mandysova, kde jsem momentálně v pracovním poměru. Chlapce, kterého jsem si vybrala na základě jeho aktivity, kde poněkud převyšoval ostatní děti, ale nebyl identifikován jako nadaný, jsem pozorovala po dobu jednoho měsíce. Měla jsem možnost ho vidět pracovat ve školním i v mimoškolním prostředí, a tudíž porovnávat jeho jednání a chování s nadanou dívkou. Obě školní instituce sídlí blízko sebe, což zjednodušilo průběh pozorování zvolených žáků.

8. 2 Nástroje

Metoda zvolená pro výzkumnou část byla kazuistická studie dítěte, pozorování, rozhovor a dotazník pomocí Rosenbergovy škály sebehodnocení. Rozhovor, který byl veden s dítětem, rodičem a pedagogem se uskutečnil na základních školách v Hradci Králové. Všechny rozhovory byly uskutečněny pouze pro výzkum diplomové práce a jejich data nebudou dále zneužita.

V každém rozhovoru, kazuistické studii bude vše uvedeno anonymně, pouze s užitím fiktivních jmen pro lepší čtivost. Učitelé ani rodiče nebudou znát výpovědi žáka, tudíž veškerá data se zpracují podle skutečnosti.

8. 2. 1 Pozorování

Jedná se o proces zkoumání jevů ve formě, v jaké se v přírodě a kolem nás nachází. Postihuje stav, jak se jeví smyslům pozorovatele. Na rozdíl od experimentu se snaží neovlivnit průběh pozorovaných jevů. Pozorování je plánovité, přesné, věrné a zjišťuje měřitelnou velikost podmínek a poskytuje přesné záznamy (Kohoutek, 2009).

Pozorování nám dává možnost sledovat jedince při každé jeho činnosti, máme tímto možnost vidět utváření jeho vlastního „já“. Tato metoda byla také velikým přínosem pro vytvoření rozhovoru pro dítě, jelikož sloužila jako nosný bod pro vytvoření otázek, které jasně odpovídaly povaze každého dotazovaného jedince.

8. 2. 2 Rozhovor

Dalším nástrojem, který byl využit, byl rozhovor. Jedná se o diagnostickou techniku, která spočívá v dotazování. Jeho účelem je navázání kontaktu s dotazovaným (https://cs.wikipedia.org/wiki/Interview_%28v%C3%BDzkum%29).

Postupuje se podle předem připravených jasných otázek, podobá se proto dotazníku (Kohoutek, nedatováno).

Ve výzkumné části se rozhovory zaměřovaly především na oblasti pocitů žáka ve škole. Otázky měly znázornit vztah žáka ke škole, ke spolužákům, učivu, popřípadě k tomu, v čem vyniká. Cílem této oblasti bylo u nadaného dítěte zjistit, zda si přijde v něčem výjimečné oproti svým vrstevníkům. Další oblastí, která měla zjistit míru sebepojetí a vnímání vlastního „já“ u nadaného dítěte byla oblast otázek týkajících se domova, ve smyslu domácí přípravy. V neposlední řadě jsme se také zaměřili na denní režim nadaného. Mezi stěžejní část bylo zapojeno vlastní sebepojetí dítěte, právě tato oblast byla nejdůležitější částí rozhovoru a na základě těchto výsledků můžeme uvést závěry.

Dále byl rozhovor veden s rodičem nadaného, můžeme říci, že měl stejnou strukturu jako u běžného žáka. Byl rozdělen do několika oblastí, které můžeme rozdělit na podoblasti školy, domova, denního režimu dítěte a stěžejní části sebepojetí dítěte. V následujícím rozhovoru jsme dospěli k zajímavým a překvapivým poznatkům, které budou zmíněny v závěru výzkumné části.

Poslední osobou, se kterou byl rozhovor veden, byl třídní učitel dítěte. U tohoto rozhovoru, byla pro nás stěžejní oblast, jak dítě pracuje ve škole, jak je srovnatelné se svými vrstevníky, v čem vyniká a v čem naopak dosahuje stejných výsledků jako všichni ostatní. Další oblastí, na kterou byl rozhovor zaměřen, byla spolupráce s rodinou nadaného, jak funguje vzájemná kooperace či podpora žáka v domácím prostředí. A samozřejmě dominantní částí bylo sebepojetí dítěte, jak učitel nahlíží na žákovo vlastní „já“, jak se vnímá a hodnotí.

8. 2. 3 Rosenbergova škála sebehodnocení

Posledním nástrojem, který byl použit, byla Rosenbergova škála, sebehodnocení. Jedná se o test, který měří celkovou úroveň globálního vztahu, k sobě samému. Je to jedna z nejpoužívanějších škál sebehodnocení. Její výhody jsou, že je jasná, krátká a snadná na administraci. Na stupnici od jedné do čtyř jedinec zaškrtnl, zda s tvrzením rozhodně souhlasí, spíše souhlasí, spíše nesouhlasí či rozhodně nesouhlasí. (is.muni.cz/th/124096/ff_m/Diplomova_prace_ke_zverejneni.doc, 2009).

Tato škála byla předložena dítěti a jeho rodiči. Otázky byly zaměřeny především na sebehodnocení, hledání svého „já“ a uznání ke své vlastní osobě. Závěr nám přinesl data, která byla následně zpracovaná a porovnaná s jeho vrstevníkem a rodičem, vše bylo zapsáno do závěru práce.

8. 2. 4 Rozhovory s dětmi, rodiči a učiteli

Rozhovory

Učitel – nadané dítě

Úvod

Dobrý den, jak se jmenujete? *XXX*

V jaké věkové hranici se pohybujete? *Do třiceti let.*

Pocity ve škole

Jak se projevuje dítě ke vztahu k učivu? *Holčička je spíše tišší, musí být vždy do práce donucena, ale pokud ji udělá, tak ji má vždy správně a jako první.*

Jaký podle Vás má vztah k učení a přípravě do školy? *Pozitivní, myslím si, že ji škola baví.*

Jak se dítě projevuje v sociálních podmínkách – ke vztahu k ostatním spolužákům? *Kladně, ale spíše je raději samostatně.*

Pozorujete změny chování dítěte k jiným učitelům? *Absolutně žádné.*

Pozorujete změny chování k Vám/například při jiných předmětech? *Nepozoruji, nejraději má čtení, tudíž vždy se na něj velmi těší.*

Jak se žačka projevuje při hodinách? *Nechce nic říkat nahlas, i když vím, že zná správnou odpověď.*

Jak se projevuje v mimoškolních aktivitách? *Dívka má mnoho zájmů, nejraději má čtení, tudíž když se aktivita týká čtení, tak je velmi šťastná.*

Všimla jste si měřitelných rozdílů u této žačky ke vztahu k jiným vrstevníkům? *Určitě, vyniká velmi bohatou slovní zásobou.*

Mohla byste konkretizovat výhody/nevýhody? *Mezi výhody bych zařadila to, že je napřed oproti ostatním dětem, tudíž ji to dává možnost se věnovat například literatuře v mimoškolních aktivitách, nevýhody spatřuji pouze v tom, že ona sama svoji vědomost bere jako nedostatek.*

Domov

Jak spolupracuje rodina s Vámi? *Velmi, myslím si, že někdy jsou až nadprůměrně zapálení pro vzdělávání jejich dcery.*

Na jaké úrovni funguje Vaše komunikace s rodiči? *Na vysoké úrovni, jsem s nimi ve stálém kontaktu.*

Má rodina pozitivní vztah ke škole? *Ano, maminka je velmi ambiciózní, tudíž ty samé výsledky očekává i od své dcery.*

Jaká je domácí příprava dítěte do školy? *Maminka denně pracuje s dítětem.*

Je vždy připraveno na výuku? *Pokaždé.*

Můžete uvést některé příklady, které byste udělala lépe, či co byste změnila? *Myslím si, že bych se snažila dát dívce větší prostor pro „hru“.*

Denní režim

Jaké má dítě zájmy? *Nejraději má čtení, hraje na klavír, chodí na angličtinu, letošní rok poprvé i na karate.*

Chce prosadit některé z jeho zájmu při vyučování? *Vůbec se nesnaží o prosazení zájmů, spíše je pasivní a nechce na sebe upozorňovat.*

Víte hodně informací o jeho mimoškolních aktivitách? *Ano, myslím si, to co jsem uvedla, odpovídá skutečnosti.*

Podílí se dítě na různých akcích ve škole? *Ano, i jako ostatní děti.*

Využívá své aktivity z volnočasového života ve škole? *Myslím si, že nejvíce uplatňuje čtení, čte i o přestávkách a v jakémkoliv volném čase.*

Myslíte, že poměr mimoškolních aktivit je vyvážen? *Myslím si, že ne. Dítě by potřebovalo více času na odpočinek.*

Jak spolupracují rodiče při těchto aktivitách? *Maminka především, je velmi akční.*

Má dítě možnosti volby při výběru jeho aktivit? *Myslím si, že ne, maminka určuje dívce veškeré její mimoškolní aktivity.*

Jak se rodina chová? Podporuje dítě? *Podporuje ve směru, který ona chce.*

Kolik času dítě tráví se svými vrstevníky? *Myslím si, že minimálně.*

Sebepojetí

Jak si myslíte, že dítě samo na sebe nahlíží? *Myslím si, že si moc v řadě věcí nevěří.*

Hodnotí sebe samo jako odlišné od jiných? *Ano, ví, že ví více než ostatní, ale ne nijak měřitelně.*

Všimla jste si měřitelných rozdílů ve vývoji dítěte od první třídy? *Ano, na základě toho jsem doporučila návštěvu PPP.*

Můžete uvést některé příklady? *Dítě četlo, mělo širokou slovní zásobu, která neodpovídala jeho věku.*

Myslíte, že tyto rozdíly mají výhodu/nevýhodu oproti ostatním? *Určitě v něčem ano, ale myslím si, že právě tato dívka to může cítit jako nevýhodu.*

Jaké jsou Vaše vztahy s tímto dítětem? *Kladné, mám ji velice ráda.*

Myslíte, že je dítě samo ze sebou spokojené? *Myslím si, že asi o tom nepřemýšlí.*

Myslíte, že má některá zákoutí, které ji trápí? *Určitě, chtěla by mít více kamarádů.*

Myslíte, že se cítí výjimečné? *Ne, to rozhodně ne.*

Jak byste hodnotila její sebevědomí? Od jedničky do pětky? *Ano. Myslím si, že za tři.*

Vidíte rozvoj sebevědomí od první třídy? *Ne, žádné rozdíly nespátřuji.*

Jak vy jako pedagog hodnotíte toto nadání u dítěte? Myslíte, že to je výhoda/nevýhoda? *Pro tuto dívku v rámci naše kolektivu ve třídě, to spíše vidím jako nevýhodu.*

Jak podporujete rozvoj dítěte ve škole? *Snažím se mít vždy úkoly navíc. Holčička má i jiné učebnice. Podporuji, co se týká literatury.*

Pracujete s některými institucemi, které Vám pomáhají při práci o nadané dítě? *S PPP.*

Upravujete mu nějak jeho školní plán? *V českém jazyce jsou asi největší úpravy oproti ostatním dětem.*

Jak na to případně samo dítě nahlíží? *Doufám, že je s tím dívka spokojená.*

Rozhovor - nadané dítě

Úvod

Ahoj, jak se jmenuješ? *XXX.*

V jaké věkové hranici se pohybuješ? *Sedm roků.*

Pocity ve škole

Co máš ve škole nejraději? *Čtení.*

Kdo je tvůj oblíbený kamarád/kamarádka ve škole? *Mám tu jednu nejlepší kamarádku.*

Jaký předmět máš ve škole nejradši? *Český jazyk, čtení a šikulky (pracovní činnosti).*

Myslíš si, že v něčem ve škole vynikáš než ostatní tvoji kamarádi? *Asi ano.*

V čem to je? *Umím asi lépe číst a psát.*

Jak bys hodnotila své vědomosti, kdybys měla možnost známky od 1-5? *Asi 3 mínus.*

Máš nějakou vlastnost, proč tě ostatní děti mají rádi? *Nevím.*

Všimla jsem si, že máš pěkně vedené sešity a zajímáš se o spousty nových věcí.

Vidíš v tom výhodu? *Možná jo.*

Myslíš si, že jsi chytřejší než tvoji spolužáci? *To ani ne.*

V čem to je? *Nevím.*

Domov

Podporuje tvoje rodina tvé zájmy, které mimo školu máš? *Mamka mě dala na klavír, ale ten mě nebaví, ale stejně ho musím dělat.*

Kdo se s tebou nejčastěji učí? *Mamka.*

Kolik času doma denně trávíš přípravou do školy? *Asi tři hodiny a deset minut.*

Podporují tvoji rodiče i jiné aktivity, než které oni sami ti schvalují? *To právě, že ne.*

Myslíš, že tě tvoji rodiče považují za odlišnou oproti jiným dětem? *Asi jo, mamka mi říká, že se, ale musím pořádně učit, abych byla ještě chytřejší.*

Jak si myslíš, že tvá rodina hodnotí? *Asi ne moc dobře.*

Cítíš se doma příjemně? *Jo to jo.*

Myslíš, že ti tvá rodina věnuje více času než tvému sourozenci? *Asi jo.*

Jaký je tvůj vztah se sourozencem? *Kladný.*

Denní režim

Mohla bys mi říct tvůj denní plán? *Ráno se nasnídám, pak jdu do školy, kde většinou jsme okolo čtyřech až pěti hodin, a potom jdeme na oběd. Odpoledne většinou mám nějaké kroužky, na které mě vozí mamka.*

Jak probíhá tvá příprava do školy? *Každý den se musím učit.*

Věnuješ se některým zájmům, které tvoje škola nevyžaduje? *Asi to čtení.*

Sebepojetí

Jak sama na sebe nahlížíš? *Pozitivně.*

Hodnotíš sebe samo jako odlišné? *V něčem ano.*

Všimla sis, že jsi něčím výjimečná už od první třídy? *Uměla jsem dřív číst a zajímat se o literaturu.*

Můžeš uvést některé příklady? *Že jsem právě četla.*

Myslíš, že tyto rozdíly mají výhodu/nevýhodu oproti ostatním? *To asi ano.*

Jaké jsou díky tomu vztahy s tvým okolím? *Nemám až tolik kamarádek.*

Jsi sama se sebou spokojená? *To jo.*

Myslíš, že máš některá zákoutí, která tě trápí? *To nevím.*

Myslíš, že jsi výjimečná? *V něčem jo.*

Jak bys hodnotila své sebevědomí? *Myslím si, že asi tři, to je střed.*

Spolupracuješ s některými dalšími lidmi při výuce? *Jen s paní učitelkou.*

Rozhovory

Rodič – nadané dítě

Úvod

Dobrý den, jak se jmenujete? *XXX.*

V jaké věkové hranici se pohybujete? *Do padesáti let.*

Pocity ve škole

Jak se podle Vás projevuje dítě ke vztahu k učivu? *Má k němu kladný vztah, ale někdy ji to musím připomínat.*

Jaký podle Vás má vztah k učení a přípravě do školy? *Má k němu rozhodně kladný vztah.*

Jak si myslíte, že se dítě projevuje ke vztahu ke svým vrstevníkům? *Myslím si, že se samo sebe nesoudí.*

Jaké vztahy má dítě ke svému třídnímu učiteli? *Kladné.*

Pozorujete změny chování při změně předmětů ve škole? *Rozhodně, nejvíce ji baví čtení.*

Jak si myslíte, že se dítě projevuje v učivu ve škole? Máte nějaké záznamy? *Ráda se učí novým věcem, ale někdy ji musím popohánět.*

Jak se projevuje v mimoškolních aktivitách? *Kladně, vše plní.*

Všimla jste si měřitelných rozdílů u této žačky ke vztahu k jiným vrstevníkům, můžete uvést i mimoškolní prostředí? *Nevím, nemám možnost porovnání.*

Mohla byste konkretizovat výhody/nevýhody? *Dcera chodí na řadu věcí individuálně, tudíž nemám velké srovnání.*

Domov

Jak spolupracuje učitel s Vámi? *Vždy když potřebuji.*

Na jaké úrovni funguje Vaše komunikace s učitelem? *Myslím si, že na dobré úrovni.*

Máte pozitivní vztah ke škole? *Já rozhodně.*

Jaká je domácí příprava dítěte do školy? *Každý den se musíme učit.*

Je vždy připraveno na výuku? *Ano, musí být.*

Můžete uvést některé příklady, které byste udělala lépe, či co byste změnila? *Nevidím nic, co bych měla dělat lépe.*

Denní režim

Jaké má dítě zájmy? *Baví ji literatura.*

Myslíte, že některé z jeho zájmů mohou být využity ve škole? *Rozhodně.*

Podle čeho vybíráte jeho mimoškolní aktivity? *Podle toho, co si myslím, že pro ni je nejlepší.*

Podílí se dítě na různých akcích ve škole? *Ano.*

Myslíte si, že své aktivity z volnočasového života využívá ve škole? *Rozhodně.*

Myslíte, že poměr mimoškolních aktivit je vyvážen? *Naprosto.*

Jak spolupracujete vy jako rodič při těchto aktivitách? *Dennodenně se dceři věnuji.*

Má dítě možnosti volby při výběru jeho aktivit? *Nemyslím si.*

Podporujete dítě v jeho zájmech? *Vybírám to, co pro ni je nejlepší.*

Kolik času dítě tráví se svými vrstevníky? *Moc ne.*

Sebepojetí

Jak si myslíte, že dítě samo na sebe nahlíží? *Má k sobě zajisté kladné vztahy.*

Hodnotí sebe samo jako odlišné od jiných? *Ano, to si myslím, že vnímá.*

Všimla jste si měřitelných rozdílů ve vývoji dítěte od první třídy? *Ano, věděla jsem, že je chytrější.*

Můžete uvést některé příklady? *Četla už jako předškolák, zajímala se i o témata, která na první pohled neodpovídala jejímu věku.*

Myslíte, že tyto rozdíly mají výhodu/nevýhodu oproti ostatním? *Rozhodně.*

Myslíte, že je dítě samo ze sebou spokojené? *Ano.*

Myslíte, že má některá zákoutí, které ho trápí? *Nemyslím si.*

Myslíte, že se cítí výjimečné? *Rozhodně, to o sobě ví.*

Jak byste hodnotila jeho sebevědomí? *Myslím si, že jedna mínus.*

Vidíte rozvoj sebevědomí od první třídy? *Ano, momentálně si věří více.*

Jak podporujete rozvoj dítěte mimo školu? *Každodenními aktivitami.*

Pracujete s některými institucemi, které Vám pomáhají při práci o nadané dítě? *Ano s PPP, dětskou psychologkou.*

Podílíte se nějakým způsobem na jeho změnách ve vzdělávání? *Ano, chci ji rozvíjet po všech stránkách.*

Jak na to případně samo dítě nahlíží? *Troufám si říct kladně.*

Rozhovory

Učitel – běžné dítě

Úvod

Dobrý den, jak se jmenujete? *XXX*

V jaké věkové hranici se pohybujete? *Do šedesáti let.*

Pocity ve škole

Jak se projevuje dítě ke vztahu k učivu? *Kladně, někdy až moc.*

Jaký podle Vás má vztah k učení a přípravě do školy? *Myslím si, že rozhodně pozitivní.*

Jak se dítě projevuje v sociálních podmínkách – ke vztahu k ostatním spolužákům?

Má hodně přátel, je to extrovertní chlapec.

Pozorujete změny chování dítěte k jiným učitelům? *Nemyslím si.*

Pozorujete změny chování k Vám/například při jiných předmětech? *Ano, nejvíce ho baví anglický jazyk, takže tam projevuje své nadšení.*

Jak se žák projevuje při hodinách? *Aktivně.*

Jak se projevuje v mimoškolních aktivitách? *Do tohoto směru já moc nevidím, ale vím, že má mnoho mimoškolních aktivit.*

Všimla jste si měřitelných rozdílů u tohoto žáka ke vztahu k jiným vrstevníkům?

Je rozhodně šikovnější a bystřejší než jeho spolužáci.

Mohla byste konkretizovat výhody/nevýhody? Rozhodně vidím výhodu v tom, že rychle vše pochopí, tudíž pracuje napřed oproti ostatním. Nevýhody vidím v tom, že chlapec začíná být až moc sebevědomí.

Domov

Jak spolupracuje rodina s Vámi? Spolupracují.

Na jaké úrovni funguje Vaše komunikace s rodiči? Myslím si, že běžná ničím výjimečná oproti ostatním rodičům.

Má rodina pozitivní vztah ke škole? Ano, má.

Jaká je domácí příprava dítěte do školy? Vždy je připraveno.

Je vždy připraveno na výuku? Ano.

Můžete uvést některé příklady, které byste udělala lépe, či co byste změnila? Trošku bych asi ubrala v utvrzování dítěte v dokonalosti.

Denní režim

Jaké má dítě zájmy? Chodí na angličtinu a vím, že i na nějaké sporty.

Chce prosadit některé z jeho zájmu při vyučování? Rozhodně, vždy v hodinách začne něco komentovat v cizím jazyce se snahou na sebe upozornit.

Víte hodně informací o jeho mimoškolních aktivitách? Tak nějak normálně.

Podílí se dítě na různých akcích ve škole? Ano.

Využívá své aktivity z volnočasového života ve škole? Rozhodně, právě zmíněný jazyk.

Myslíte, že poměr mimoškolních aktivit je vyvážen? Ano.

Jak spolupracují rodiče při těchto aktivitách? Maminka je na mateřské dovolené, tudíž se o dítě stará, vozí ho na kroužky a tak podobně.

Má dítě možnosti volby při výběru jeho aktivit? Myslím si, že ano.

Jak se rodina chová? Podporuje dítě? Ano.

Kolik času dítě tráví se svými vrstevníky? *Myslím si, že tak jednou za týden vždy se vidí s nějakým jeho kamarádem.*

Sebepojetí

Jak si myslíte, že dítě samo na sebe nahlíží? *Myslím si, že velmi pozitivně.*

Hodnotí sebe samo jako odlišné od jiných? *Je si vědom svých předností, tudíž bych řekla, že se vnímá jako odlišné.*

Všimla jste si měřitelných rozdílů ve vývoji dítěte od první třídy? *Ano, je rychlejší a bystřejší oproti ostatním.*

Můžete uvést některé příklady? *V řadě věcí je samostatný, vždy nějakou aktivitu pochopí rychleji než jeho spolužáci, rádo se učí novým věcem.*

Myslíte, že tyto rozdíly mají výhodu/nevýhodu oproti ostatním? *Rozhodně, dávají mu větší pocit sobě statečnosti.*

Jaké jsou Vaše vztahy s tímto dítětem? *Kladné.*

Myslíte, že je dítě samo ze sebou spokojené? *Rozhodně ano.*

Myslíte, že má některá zákoutí, které ho trápí? *Nevšimla jsem si.*

Myslíte, že se cítí výjimečné? *Myslím si, že si je silně vědom svých předností oproti ostatním.*

Jak byste hodnotila jeho sebevědomí? *Asi až nadprůměrně vysoké.*

Vidíte rozvoj sebevědomí od první třídy? *Ano.*

Jak vy jako pedagog hodnotíte tento talent-šikovnost u dítěte? Myslíte, že to je výhoda/nevýhoda? *Je to rozhodně výhoda, ale především rodiče by měli celou situaci umět korigovat a ne chlapce vychovávat s pocitem jedinečnosti.*

Jak podporujete rozvoj dítěte ve škole? *Snažím se vždy mu dát práci na víc, pokud je hotov a čeká.*

Pracujete s některými institucemi, které Vám pomáhají při práci o dané dítě? *Nepracuji, pouze s výchovným poradcem ve škole jsem se radila.*

Upravujete mu nějak jeho školní plán? *Neupravuji.*

Jak na to případně samo dítě nahlíží? *Nemá upravené plány oproti ostatním.*

Rozhovor – běžné dítě

Úvod

Ahoj, jak se jmenuješ? *XXX.*

V jaké věkové hranici se pohybuješ? *Sedm let.*

Pocity ve škole

Co máš ve škole nejraději? *Anglický jazyk a tělesnou výchovu.*

Kdo je tvůj oblíbený kamarád/kamarádka ve škole? *Dvě holčičky.*

Jaký předmět máš ve škole nejradši? *Anglický jazyk.*

Myslíš si, že v něčem ve škole vynikáš než ostatní tvoji kamarádi? *Určitě ano, jsem výjimečný právě v jazyce.*

V čem to je? *Anglický jazyk.*

Jak bys hodnotil své vědomosti, kdybys měl možnost známky od jedničky do pětky? *Asi jednička.*

Máš nějakou vlastnost, proč tě ostatní děti mají rádi? *Asi proto, že jsem chytrý.*

Všimla jsem si, že máš pěkně vedené sešity a zajímáš se o spousty nových věcí. Vidiš v tom výhodu? *Ano vidím.*

Myslíš si, že jsi chytřejší než tvoji spolužáci? *Ano, jdou mi rychleji jazyky.*

V čem to je? *V jazycích.*

Domov

Podporuje tvoje rodina tvé zájmy, které mimo školu máš? *Ano, oba dva rodiče.*

Kdo se s tebou nejčastěji učí? *Maminka, ale i tatka.*

Kolik času doma denně trávíš přípravou do školy? *Asi třicet minut.*

Podporují tvoje rodiče i jiné aktivity, než které oni sami ti schvalují? *Ano, podporují.*

Myslíš, že tě tvoji rodiče považují za odlišného oproti jiným dětem? *To asi ne.*

Jak si myslíš, že tě tvá rodina hodnotí? *Asi jedničkou.*

Cítíš se doma příjemně? *Cítím.*

Myslíš, že ti tvá rodina věnuje více času než tvému sourozenci? *To nevím.*

Jaký je tvůj vztah se sourozencem? *Mám ho rád.*

Denní režim

Mohl bys mi říct tvůj denní plán? *Ráno se nasnídám, maminka mě připraví do školy, pak jsem ve škole a většinou odpoledne mám nějaké aktivity.*

Jak probíhá tvá příprava do školy? *Většinou se každý den učím.*

Věnuješ se některým zájmům, které tvoje škola nevyžaduje? *Hodně se učím angličtinu.*

Sebepojetí

Jak sám na sebe nahlížíš? *Mám se rád.*

Hodnotíš sebe samo jako odlišné? *To rozhodně ne.*

Všiml sis, že jsi něčím výjimečný už od první třídy? *To ne.*

Můžeš uvést některé příklady? *Žádné nemám.*

Myslíš, že tyto rozdíly mají výhodu/nevýhodu oproti ostatním? *To vůbec.*

Jaké jsou díky tomu vztahy s tvým okolím? *Mám ve třídě rád dvě holčičky, které mám velice rád, ale moc kamarádů jinak nemám.*

Jsi sám se sebou spokojený? *Ano jsem.*

Myslíš, že máš některá zákoutí, která tě trápí? *Chtěl bych mít více kamarádů.*

Myslíš, že jsi výjimečný? *Asi v tom jazyce.*

Jak bys hodnotil své sebevědomí? *Nevím.*

Spolupracuješ s některými dalšími lidmi při výuce? *Ano, s paní učitelkou.*

Rozhovory

Rodič – běžné dítě

Úvod

Dobrý den, jak se jmenujete? *XXX.*

V jaké věkové hranici se pohybujete? *Do čtyřiceti let.*

Pocity ve škole

Jak se podle Vás projevuje dítě ke vztahu k učivu? *Myslím si, že kladný, rád se učí a poznává nové věci.*

Jaký podle Vás má vztah k učení a přípravě do školy? *Rád se dennodenně učí.*

Jak si myslíte, že se dítě projevuje ke vztahu ke svým vrstevníkům? *Rád si hraje s dětmi.*

Jaké vztahy má dítě ke svému třídnímu učiteli? *Rozhodně kladné.*

Pozorujete změny chování při změně předmětů ve škole? *To ne.*

Jak si myslíte, že se dítě projevuje v učivu ve škole? Máte nějaké záznamy? *Rád se učí, myslím si, že ho škola baví.*

Jak se projevuje v mimoškolních aktivitách? *Myslím si, že naprosto stejně jako ve škole.*

Všimla jste si měřitelných rozdílů u tohoto žáka ke vztahu k jiným vrstevníkům, můžete uvést i mimoškolní prostředí? *Myslím si, že se zajímá o mnoho různých věcí, baví ho škola a toto vidím jako měřitelný rozdíl oproti ostatním spolužákům.*

Mohla byste konkretizovat výhody/nevýhody? *Výhoda je v tom, že se rychleji věci naučí. Nevýhodu vidím především v tom, že nemá moc přátel díky jeho inteligenci.*

Domov

Jak spolupracuje učitel s Vámi? *Velmi dobře.*

Na jaké úrovni funguje Vaše komunikace s učitelem? *Perfektní.*

Máte pozitivní vztah ke škole? *Rozhodně.*

Jaká je domácí příprava dítěte do školy? *Každý den se připravujeme do školy.*

Je vždy připraveno na výuku? *Ano, snažíme se každý den.*

Můžete uvést některé příklady, které byste udělala lépe, či co byste změnila? *Myslím si, že syna musím více podporovat, aby si věřil. V řadě věcí si je nejistý.*

Denní režim

Jaké má dítě zájmy? *Baví ho cizí jazyk, rád si sám čte knihy.*

Myslíte, že některé z jeho zájmů mohou být využity ve škole? *Rozhodně ano.*

Podle čeho vybíráte jeho mimoškolní aktivity? *Podle zájmů dítěte.*

Podílí se dítě na různých akcích ve škole? *Ano.*

Myslíte si, že své aktivity z volnočasového života využívá ve škole? *Určitě ano.*

Myslíte, že poměr mimoškolních aktivit je vyvážen? *Snažíme se o to s manželem.*

Jak spolupracujete vy jako rodič při těchto aktivitách? *Posloucháme nařízení paní učitelky a snažíme se vyhovět jejím požadavkům.*

Má dítě možnosti volby při výběru jeho aktivit? *Ano.*

Podporujete dítě v jeho zájmech? *Určitě.*

Kolik času dítě tráví se svými vrstevníky? *Moc času ne.*

Sebepojetí

Jak si myslíte, že dítě samo na sebe nahlíží? *Myslím si, že je sám k sobě kritický*

Hodnotí sebe samo jako odlišné od jiných? *To asi ne*

Všimla jste si měřitelných rozdílů ve vývoji dítěte od první třídy? *Všimli jsme si, že byl velice bystrý už od malička.*

Můžete uvést některé příklady? *Naučil se rychleji mluvit, používal cizí neznámá slova.*

Myslíte, že tyto rozdíly mají výhodu/nevýhodu oproti ostatním? *To zřejmě ano.*

Myslíte, že je dítě samo ze sebou spokojené? *Myslíme si, že se vidí příliš kriticky.*

Myslíte, že má některá zákoutí, které ho trápí? *Rozhodně ano, snažíme se o věcech hodně mluvit, abychom mu pomohli se více otevřít.*

Myslíte, že se cítí výjimečné? *Ne.*

Jak byste hodnotila jeho sebevědomí? *Trojkou.*

Vidíte rozvoj sebevědomí od první třídy? *Ne.*

Jak podporujete rozvoj dítěte mimo školu? *Denně se snažíme pro dítě plnit různé druhy koníčků, aby byl, co nejvíce zaměstnaný.*

Pracujete s některými institucemi, které Vám pomáhají při práci o Vaše dítě? *S PPP.*

Podílíte se nějakým způsobem na jeho změnách ve vzdělávání? *Ne.*

Jak na to případně samo dítě nahlíží? *Nenahlíží.*

8. 2. 5 Kazuistické studie

Kazuistika č. 1 – „Markéta“

První kazuistická studie je nadaného dítěte. Jedná se o dívku, která byla zvolena pro výzkum z důvodu diagnostikovaného nadání, tudíž byla kvalifikovaná pro práci o sebepojetí a nadání dítěte. Vybrala jsem si ji, protože jsem na danou školu, kterou dívka navštěvuje, chodila na závěrečnou blokovou praxi v rámci studia učitelství pro 1. stupeň základních škol.

Základní data o jedinci: Markéta navštěvuje Základní Školu Sion v krajském městě. Dívce je sedm let, navštěvuje druhý ročník základní školy.

Stručný popis školy a okolnosti vyšetření: Markéta navštěvuje základní školu v blízkosti svého bydliště. Vybrala ji matka, jelikož tutéž navštěvuje i starší bratr. Před nástupem do školy byla dívka do třech let s matkou doma. Později nastoupila do Mateřské školky Sion a teď momentálně navštěvuje Základní školu Sion. Dívka byla diagnostikovaná v první třídě, nadání se přišlo krátce po nástupu do školy, kde na základě doporučení učitele byla poslána do pedagogicko-psychologické poradny. Žačka pracuje ve třídě samostatně bez pomoci asistenta, netrpí žádnou poruchou učení ani jinou nemocí. Vyniká svými výkony především v českém jazyce, ale také anglickém jazyce a přírodních vědách. Naopak trochu opožděný vývoj můžeme vidět v uměleckých směrech. Dívka nemá cit pro rytmus ani výtvarný projev nepředčí její vrstevníky.

Anamnéza

Rodinně anamnestické údaje: Matce je čtyřicet sedm let. Dceru měla jako druhé chtěné dítě, avšak po dlouhou dobu nemohla otěhotnět, tak bylo zvolené umělé oplodnění. Matka je lékařka, pracuje ve fakultní nemocnici. Otcí je padesát čtyři let. Jeho nejvyšší dosažené vzdělání je vysoká škola, pracuje jako inženýr v jedné nejmenované firmě. Děvče má o pět let staršího sourozence, který chodí na druhý stupeň stejné školy. Vztahy jsou mezi nimi dobré, avšak každý z nich má jiné zájmy.

Nukleární rodina: Dívka vyrůstá v úplné rodině, avšak po rozhovoru s matkou jsem se dozvěděla, že už pár let s manželem nemají harmonické manželství, avšak i přes všechny okolnosti ve vztahu setrvávají. Bydlí ve městě v rodinném domě. Rodina je dobře finančně zajištěna a matka se snaží dopřát svým dětem všech koníčků, které chtějí.

Prenatální období a porod: Jak už jsem zmínila výše, dítě bylo chtěné a plánované. Matka po nějakou dobu nemohla otěhotnět, tak se s manželem rozhodli pro umělé oplodnění. Dítě se narodilo před termínem, porod proběhl hladce bez větších komplikací. Porodní váha novorozence byla okolo třech kilogramů, výška také odpovídala normě.

Raný vývoj: Matka kojila dívku pouze do čtyř měsíců, jelikož potom nastoupila na zkrácený úvazek do nemocnice. Strídala se s otcem v péči o dítě, to i jak sama uvádí, mělo negativní vliv na jejich partnerský vztah. Děvče se naučilo chodit již kolem osmého měsíce a tzv. „uteklo roku“. Matka také uvádí, že dcera byla hodně plačtivá a měla až záchvaty pláče, avšak pokud ji něco zajímalo, dokázala dlouho vydržet svoji pozornost u dané věci.

Další vývoj: Matka uvádí, že dcera nesla nástup do předškolního zařízení velmi dobře. Tvrdí, že to je díky tomu, že byla zvyklá v adaptaci na nové lidi, jelikož se vrátila brzy do práce a děvče zůstávalo doma s otcem. Dítě se ve školce projevovalo jako introvert, nechtěla přijímat názory ostatních. Pokud nebylo podle jejího rozhodnutí, tak se začínala vztekat či se urazila a s nikým nemluvila. Paní učitelka v mateřské školce říká, že ji bylo těžké zaujmout s hračkami, ráda si listovala knížkami a ve věku pěti let se naučila sama číst. Dívka nastoupila do školy ve věku šesti let, kde bylo už více než jasné, že je vývojově napřed oproti svým stejně starým spolužákům.

Paní učitelka krátce po nástupu navrhla rodičům konzultaci s pedagogicko - psychologickou poradnou a následně na to bylo diagnostikované nadání. Zajímavé je, že rodiče si do doby diagnózy mysleli, že je jejich dcera pouze šikovná. Diagnózou byli proto oba zaskočení.

Somatické zdraví: Děvče v průběhu jejího dětství prodělala běžné dětské nemoci, avšak žádná nemoc nevedla k hospitalizaci v nemocnici. Neprodělala ani žádné závažné úrazy, které by ji ohrozily na životě či by narušily její vývoj. Co se týče spánku, jak matka uvádí, když byla malá, byla snadno unavitelná, avšak v současnosti se již projevuje normálně.

Emocionální vývoj: Matka tvrdí, že dcera nemá problémy pracovat samostatně a jak i následné pozorování potvrdilo, že i je hodně introvertní, ráda si pracuje na svých zájmech sama a nechce být nikým rušena. Avšak špatně snáší prohru, ráda je v čele skupiny, ale naopak se zvládáním stresových situací nemá žádné problémy.

Vývoj postojů k hodnotám: Dívka uznává autority, ať už v podobě rodičů či učitelů. Nemá problém s respektováním pravidel. Mezi její největší zájmy, které bychom v rámci tohoto podvodu mohly uvést, je čtení. Ráda si čte každý den i dlouhé hodiny, matka vypovídá, že už i ona sama ji musí od aktivity odhánět.

Vývoj sociálních vztahů: Na základě pozorování bylo zjištěno, že žačka má ve třídě pouze jednu dobrou kamarádku, se kterou se schází i mimo školu, je velice samostatná a nechce být závislá na ostatních dětem. Matka opět doplňuje poznatek, že si dcera špatně formuje nová přátelství.

Návyky: Dívka nemá žádné výrazné návyky, které by byly třeba zmínit. Z pozorování jsem zjistila, že jejím nejsilnějším návykem, je čtení, ke svému životu potřebuje mnoho knih, ráda se sebevzdělává a učí novým poznatkům v rámci samostudia.

Zájmy, aktivity: Nejraději čte ve svém volném čase. Chodí také na kroužek anglického jazyka, dále na kroužek dramatické výchovy, který je podle jejích slov nuda.

Výchovné potíže, poruchy chování: Nemá žádné kázeňské problémy, které by stály za zmínku v tomto bodě.

Dítě a nadání: V kolektivu dětí se necítí odlišná, pouze si myslí, že se více zajímá o jiné věci než její vrstevníci. Ve třídě je ještě jeden chlapec, který je diagnostikovaný jako nadaný. Obě děti jsou přijímány kolektivem naprosto bez problémů.

Klientovo sebehodnocení a jak se vztahuje ke svému nadání: Dívka o svém nadání ví, ale nebere to jakou nějakou výhodu před svými spolužáky. V hodině je spíše tišší, a když má svou práci hotovou, jde si pro další, kterou má pro ni paní učitelka připravenou. Vyniká v oblasti literatury, ráda píše slohy, zajímá se o různé druhy literatury. Ví, že je v tomto směru napřed oproti ostatním, avšak nic nedá na sobě znát. Sama si i myslí, že práci navíc dostane jen díky tomu, že je v určitých věcech rychlejší než její spolužáci.

Její motivace: Dívka je podporovaná rodinou, která naprosto akceptuje její zájmy. Matka ji bere na různé události, co se literatury týče, dítě se rozvíjí, jak v školním prostředí, tak i mimoškolním.

Plány do budoucna: Na základě rozhovoru nemá žádné výrazné či zásadní plány do budoucna, avšak proběhla zmínka, o tom, že by chtěla být spisovatelkou, kde by mohla uplatnit svou zálibu v psaní povídek.

Sebepojetí: Po shrnutí všech použitých metod usuzujeme, že sebepojetí dívky je proměnlivé a to ve smyslu toho, že v kolektivu ostatních dětí nechce vynikat, avšak pokud pracuje individuálně s dospělým, tak ráda ukáže své znalosti. Z rozhovoru s maminkou vyplynulo i to, že na ni klade velké nároky, očekává od ní jen dobré výsledky. Proto můžeme vidět, že děvče je poněkud vystresované ve školním prostředí a bojí se negativní reakce od okolí. Je také třeba zmínit výsledky Rosenbergovy škály, zcela zarážející bylo nahlédnout do sebehodnocení nadané. Z příkladů, které byly zmíněny, uvádím: Markétka, tvrdí „nemám k sobě dobrý vztah“, „chtěla bych si sama sebe více vážit“, „pocit'uji svoji neužitečnost“. Pro porovnání jsem dala stejný test matce dítěte, která naopak uváděla v daných bodech kladné odpovědi „mám k sobě dobrý vztah“, „vážím si sama sebe“, „jsem užitečná“. Na základě rozhovoru s maminkou bylo objeveno to, že má velké až nereálné očekávání od své dcery. Toto vše může vést k narušení sebepojetí do budoucna, jelikož samo dítě může mít úzkosti, že nenaplní přání své matky.

Závěrečné shrnutí kazuistiky o nadané dívce: Dívka projevovala prvky nadání již v předškolním věku, avšak tomu nebyla, brána větší pozornost. Kompletně na diagnostiku nadaného dítěte se přišlo v první třídě, kde se paní učitelka zeptala rodičů, zda by nechtěli navštívit pedagogicko – psychologickou poradnu.

Následně na to PPP dala diagnostiku rodičům, na základě čeho byl vytvořen individuální studijní plán. Poradna napsala i doporučení, podle kterých by měl učitel postupovat při vzdělávání dívky.

V oblastech, ve kterých Markéta vyniká, je třeba využít jiné učebnice a nechat prostor pro rozvoj jejích schopností. V ostatních předmětech, jako jsou výchovy, se může pracovat s dítětem stejně jako s jinými vrstevníky.

V neposlední řadě zmíním postoje rodičů k nadání jejich dcery. Ti vše přijali bez obtíží. Matka či otec s dívkou pracují, snaží se rozvíjet její schopnosti, věnují se jí i v rámci jejích časových možností. Dcera navštěvuje i různé mimoškolní aktivity, kde si své zájmy rozvíjí.

Paní učitelka spolupracuje s rodiči. Pro dívku se snaží hledat nové a vhodné materiály, kde by mohla uplatnit své vlohy. Paní učitelka již má zkušenosti s prací nadaných žáků, tudíž je schopná adekvátní pomoci jedinci. Děvče je bráno svými spolužáky naprosto kladně, není na ní vidět žádná újma, která by pramenila z její diagnózy.

Po celou dobu mého pozorování byla dívka klidná a ráda i s chutí odpovídala a bylo na ní vidět, že nemá žádné problémy s formou mé práce.

Závěrečné doporučení: Doporučovala bych i sama, jako začínající pedagog, nechat větší prostor pro samostatný rozvoj děvčete, myslím si, že je důležité nechat dětem prožít jejich dětství, a proto by učitel v tomto případě měl více apelovat na rodiče, snažit se najít více společných aktivit, kde by děti mohly být dětmi a mít hru jako prostředek poznání světa. V doporučení pro práci s nadaným dítětem může být uvedeno i srovnání a poukázání na kapitolu mýty o nadání, například jeden z mýtů je, že „*nadání nemohou mít žádné problémy*“ (Havigerová, 2011, s. 82). Právě tento poznatek je jasně vidět u matky dívky, od své dcery očekává jen ty nejlepší výkony a nerespektuje žádné prohry. Jedná se vlastně o určitý rozpor mezi matkou a její dcerou. Matka neodpouští dívce žádné chyby a vnímá ji jako sebevědomého a samostatného jedince, avšak ona si o sobě myslí úplně něco jiného. Na základě těchto uvedených poznatků bych doporučila více se zaměřit na vzájemnou interakci rodič-učitel-dítě. Bylo by vhodné alespoň jednou měsíčně uskutečnit schůzku, kde by rodiče navštívili učitele a naplánovali další strategii dívčina vzdělávání.

Dále bych také doporučila rodičům, aby se i oni sami vzdělávali. V různých místech České republiky a především v hlavním městě Praze vznikají odborné semináře, které se věnují právě tomu, jak porozumět nadání a i jak jej správně podporovat. Musíme si uvědomit, že péče o dítě s nadáním není pouze výhodou. Je třeba se dle toho řídit a nalézt adekvátní cestu a řešení, jak podporovat jedince a i jeho sebepojetí.

Kazuistika č. 2 – „Martin“

Druhá kazuistická studie je běžného dítěte. Jedná se o chlapce, který byl zvolen do výzkumu z důvodu kvalitativního zkoumání dat. Byl vybrán z důvodu, že se jedná o běžné, šikovné dítě a navštěvuje školu, kde učím, tudíž ho můžu pozorovat hned z několika pohledů.

Základní data o jedinci: Chlapec se jmenuje Martin, navštěvuje Základní školu Mandysova v krajském městě. Je mu sedm let a chodí do druhého ročníku základní školy.

Stručný popis školy a okolnosti vyšetření: Martin navštěvuje školu blízko svého bydliště. Do školy chodí každý den už sám bez doprovodu rodičů. Školu vybrala matka, krátce po opakovaném přestěhování. Před nástupem do školy bylo dítě s matkou doma. Žil s rodiči v Americe, avšak jeho čeština je na výborné úrovni a je zcela nemožné poznat, že se jedná o jedince, který žil dlouhou dobu v zahraničí. Chlapec netrpí žádnou poruchou učení a projevuje se jako každé jiné dítě, je čilý, rád objevuje, zajímá se o druhé a své okolí.

Anamnéza

Rodinné anamnestické údaje: Matka chlapce je ve věku třiceti dvou let. Syn je její první dítě, momentálně je se svým druhým dítětem na mateřské dovolené, předtím však pracovala jako administrativní pracovnice v zahraniční firmě. Otec je americké národnosti, je mu třicet tři let a momentálně pracuje v České republice jako lektor cizího jazyka. Dítě má mladšího sourozence, který je zatím v kojeneckém věku.

Nukleární rodina: Martin vyrůstá v úplné harmonické rodině. Bydlí společně ve městě ve velkém prostorném bytě. Rodina je dobře finančně zajištěná, mají i mnoho styků ze zahraničí, tudíž si dítě stále udržuje anglický jazyk na vysoké úrovni.

Prenatální období a porod: Matka s otcem měli svatbu před početím syna. Dítě bylo plánované a chtěné. Celé těhotenství probíhalo bez větších komplikací. Podotkla, že právě těhotenství patřilo mezi její nejšťastnější období, porod proběhl bez komplikací a dítě se narodilo do harmonického vztahu. Martin po narození vážil tři a půl kilogramů a měřil okolo padesáti centimetrů.

Raný vývoj: Matka dítě kojila přibližně do jednoho roku a zůstala s ním na mateřské dovolené, během které veškerá péče o syna ležela převážně na ní. Dítě začalo chodit okolo jednoho roku a třech měsíců. Matka uvádí, že byl velice klidný, neplakal ani neměl žádné velké dětské vzteky.

Další vývoj: Dítě žádné stálé předškolní zřízení nenavštěvovalo. Se svou rodinou bylo před školní docházkou v Americe. Matka vypovídala, že s ním chodila do kurzů pro matky s dětmi, kde probíhaly různé zábavné programy. Za dobu žití v zahraničí se naučil plyně používat anglický jazyk jako jeho mateřský. Matka říká, že se syn velice dobře projevoval v okolí svých vrstevníků, nedocházelo k žádným rozporům ani vzdorům z jeho strany. V pěti letech se přestěhoval se svou rodinou zpátky do České republiky a nastoupil do základní školy. Paní učitelka dle rozhovoru tvrdí, že je žák přátelský, rád pomáhá ostatním, je velice extrovertní rád baví sebe i své okolí. Dle paní učitelky je jeden z jejích nejlepších žáků, které učila. Martin je vnímán jako veselý druhák, který si rád užívá svého dětství.

Somatické zdraví: Chlapec ve svém dětství prodělal pouze běžné nemoci, avšak nic závažnějšího. Neprodělal žádné úrazy či operace, které by stály za zmínku.

Emocionální vývoj: Dítě je otevřené svému okolí, ve třídě má pár dobrých přátel, se kterými se schází i mimo školu. Projevuje se jako veliký extrovert a rád se vystavuje novým věcem.

Vývoj postojů k hodnotám: Respektuje a uznává autority, Mezi jeho koníčky, které jsou zařazeny v tomto podbodu, patří přírodní vědy, sport či cizí jazyk a čtení.

Vývoj sociálních vztahů: Na základě pozorování bylo zjištěno, že žák má ve třídě spousty kamarádů, nemá problém v navazování kontaktů se svými vrstevníky.

Návyky: Kromě běžných denních návyků nemá žádné, které by zde byly pro svou odlišnost potřeba zmínit.

Zájmy a aktivity: Velkým chlapcovým zájmem je příroda, a proto si téměř denně čte přírodovědné časopisy a knihy nebo si v nich jen tak listuje, a tím se i sebevzdělává. Kromě toho jsou jeho koníčkem i jazyky.

Výchovné potíže, poruchy chování: Nemá žádné kázeňské problémy či poruchy chování, které by stály za zmínku v tomto bodě.

Dítě a jeho schopnosti: Vyniká šikovností, je to velice bystrý a pozorný chlapec, který nalezne odpověď v každé situaci. Vyniká v anglickém jazyce.

Jeho motivace: Je podporován rodinou, matka se mu naplno věnuje každý den, mluví spolu anglicky, snaží se ho podporovat ve všech jeho zájmech. Na Martina je pohlíženo jako na šťastné dítě.

Plány do budoucna: Dítě nemá žádné velké plány pro budoucnost. Jeho sny jsou zatím pouze nahodilé a můžeme je přiřazovat k dětskému snění.

Sebepojetí: Dle výsledků Rosenbergovy škály vyplynulo, že matka má odlišné představy o sebepojetí dítěte. Představy jsou především v těchto bodech: „dítě je schopno dělat vše a i lépe než jeho vrstevníci“, „dítě může být na sebe hrdé téměř za všech okolností“. Matka dle výsledků Rosenbergovy škály o svém sebepojetí odpovídala spíše negativně pro příklad: „nemám k sobě dobrý vztah“, „chtěla bych si sama sebe více vážit“, občas jasně pocítuji svou neužitečnost. Na základě uvedeného můžeme usuzovat, že bude projevovat ve výchově prvky, které mají povzbudit nižší sebevědomí, ačkoliv sebepojetí dítěte je v normě. Matka si na základě těchto výsledků neuvědomuje, že vlastně celé sebepojetí dítěte poškozuje a v dlouhodobém měřítku to může mít fatální dopad na dítě.

Závěrečné shrnutí kazuistiky o běžném chlapci: Chlapec v průběhu práce i v době pozorování pracoval pěkně a bez problému. Projevoval se jako běžné, ale šikovné dítě.

Závěrečné doporučení: Z komunikace s rodičem a z dalších zdrojů dat vyplynulo, že matka má sklon k úzkostným projevům ve vztahu k dítěti, což jej může do budoucna hendikepovat. Jako jedno z pedagogických doporučení by mohlo být povzbuzení maminky k práci na vlastním sebepojetí, například kontakt s psychologem, psychohygienická cvičení apod. Realizace tohoto doporučení by mohla sekundárně vést k „zastavení“ úzkostné péče o dítě. S dalších pedagogických doporučení bych uvedla větší propojenost vztahu rodič-učitel-dítě stejně jako tomu bylo u nadaného dítěte.

Je třeba větší interakce a vzájemného kontaktu. Jen nejlepší domluva mezi těmito osobami povede k budování zdravého sebevědomí a sebepojetí dítěte. Je potřeba, aby žák nebyl jen upřednostňovaný, ale aby se i naučil pracovat ve skupině pod vedením někoho jiného a přijímat i jeho názory. Učitel musí právě při práci s takovýmto jedincem klást důraz na empatii a vzájemné podřízení se i názoru druhému.

Shrnutí obou kazuistických studií

Jak je již jasné z obou kazuistických studií, jsou vidět znatelné rozdíly mezi oběma jedinci. V první kazuistické studii byla představena nadaná dívka, která podle mínění její matky má vysoké sebepojetí o své osobě, jelikož je výjimečná, avšak právě v tomto případě jsme došli k názoru, že se jedná o mýtus dle Havigerové (2011). Na základě pozorování a rozhovoru má děvče daleko menší sebepojetí, než si myslí její matka. V řadě věcí si nevěří, i když na ně ví správnou odpověď, je proto třeba na základě tohoto poznatku s dítětem pracovat a nalézt mu aktivity, kde by se právě rozvíjelo jeho sebepojetí. Nesmíme však ani zapomenout na práci s rodičem, protože právě rodinné zázemí je nejdůležitější pro formování dítěte a jeho pohledu na sebe samo.

První kazuistická studie má jistou podobnost s druhou kazuistickou v tom, že se jedná o případ nižšího sebepojetí. V druhém případě můžeme shledávat nižší sebevědomí u matky dítěte, která právě na základě svého nízkého sebepojetí se snaží budovat u syna až nezdravé sebevědomí. Opět v tomto případě je nesmírně důležitá pedagogická práce a pomoc učitele. Právě učitel je tu od toho, aby poukázal na silné stránky dítěte a promluvil s rodiči. Pokud mluvíme o konkrétním případě Martina, je třeba pozměnit výchovu matky dítěte. Matka by měla vyhledat pomoc odborníků, kteří v řadě případů pomohou a poradí s péčí o úzkostné dítě.

Obě kazuistické studie, jak bylo zjištěno, mají jisté podobnosti a odlišnosti, avšak závěr můžeme shrnout obecně pro obě práce. Je třeba si uvědomit a neustále připomínat, že hlavní a nedůležitější bod formování lidského sebepojetí je rodina, právě ona je nosným bodem pro utváření vlastního „já“ jedince v budoucnu. Učitel by proto měl být rodičům rádcem a pomocníkem v ukázání vhodné cesty, jak správně vychovávat své dítě.

8. 3 Diskuze výsledků

Hlavním cílem práce bylo zjistit sebepojetí rozumově nadaného dítěte a dítěte stejné věkové hranice s nižším nadáním. Zjišťovali jsme, zda se tyto dva vztahy mezi zkoumanými jedinci liší či nikoliv. Zaměřili jsme se především na teorii dle Blatného (2003), který tvrdí, že pojem sebepojetí je složitá vnitřně organizovaná věc a jeho utváření je velice důležité, protože je to stabilizátor psychických činností našeho těla, proto jsme se snažili přijít na utváření vnitřního vztahu k sobě od samého základu.

Pro výzkum byli zvoleni žáci mladšího školního věku, a to z důvodu, jak se vztahuje k teorii dle Fialové (2001), vše co si děti prožily v dětství, nějakým způsobem ovlivňuje jejich psychiku a utváření vlastního „já“ v budoucnu. Na základě tohoto poznatku byly vytvořeny otázky rozhovoru, který se měl zaměřovat právě na utváření lidského sebepojetí jedince od počátku jeho vývoje. Pro výzkumnou skupinu byli zvoleni také rodiče a učitelé a to z důvodu, že právě oni se podílí na budování sebehodnocení žáka.

Do výzkumu byla zařazena také Rosenbergova škála, která se soustředila na celkový vztah k sobě samému. Rosenbergova škála byla předložena rodičům zkoumaných jedinců z důvodu konfrontace a zjištění výsledků k závěrečnému porovnání.

Jako výzkumný nástroj byl zvolen rozhovor, který byl veden s dítětem, rodičem a učitelem. Byl rozdělen do několika oblastí, jako je škola, domov, denní režim a sebepojetí. Jednotlivé oblasti byly složeny tak, aby odpovídaly cílové skupině, která na ně odpovídala. Rozhovor byl veden v klidném a známém prostředí, aby se dotazovaný cítil pohodlně, časová dotace byla, okolo dvaceti minut. Na začátku byl řečen obsah, z čeho se bude skládat a jak bude probíhat. Dotazovaný pokud nechtěl, nemusel na danou otázku odpovědět. Mezi jednotlivými dotazovanými oblastmi byly přestávky, aby jedinec měl šanci se na chvíli uvolnit a načerpat energii na další část.

Rozhovory byly sestaveny tak, aby zahrnovaly všechny oblasti, kterých jsme si při pozorování všímali. Mohu tvrdit, že jsem mnohdy byla odpověďmi šokovaná. V řadě případů hlavně tím, že jedinec měl v již tak v brzkém věku o sobě malé mínění, díky tomuto poznatku jsem mohla dospět k názoru, že rodič je pevným a základním bodem utváření jedince od jeho raného dětství.

V mnoha případech jsem se setkávala s negativní a poněkud zvláštní odpovědí u jedince nadaného, v tomto případě se potvrzovala slova literatury, že nadaní mají o sobě často menší sebedojetí než děti stejné věkové hranice s nižším nadáním. Na základě našeho zjištění můžeme vyvrátit tvrzení dle Harter (1985), že nadané děti mladšího školního věku vykazují v celkovém sebehodnocení vyšší úroveň než jejich stejně staří vrstevníci s nadáním nižším. Myslím si, že mě tento jev až šokoval, jelikož na začátku výzkumu jsem se řadila do skupiny lidí, kteří si myslí, že nadané dítě zná své hodnoty a to se odráží na jeho sebedojetí.

Rozhovor probíhal podle jasně daných pravidel a měl předem určené dotazované oblasti. Nejtěžší na odpovědi byla část sebedojetí. Potvrdilo se mi, že v řadě případů, bylo velice těžké pro dotazovaného na konkrétní otázky týkající se sebedojetí odpovídat. Při zhodnocení celého rozhovoru, mohu tvrdit, že odpovídat bylo asi nejjednodušší pro učitele, jelikož právě on byl nestranný pozorovatel a mohl odpovídat na otázky bez všech dalších předpokladů. Největší problém jsem viděla u odpovědí rodičů, kde panovala značná nervozita, a dovoluji si tvrdit, že došlo v řadě případů i ke zkreslení, které bude dále popsáno v limitech výzkumu.

Do výzkumu, jak bylo zmíněno výše, byla zařazena i Rosenbergova škála sebehodnocení. Právě tato škála byla rozdaná zkoumaným jedincům a jejich rodičům pro závěrečné porovnání. Dětem však před zahájením vyplňování musela být vysvětlena neznámá slova. Při shrnutí celého šetření musím tvrdit, že jsem byla šokovaná výpovědí rodičů, jelikož právě tyto výsledky a jejich odpovědi mě vedly k utvrzení odpovědi sebedojetí dítěte. Právě rodič a jeho výsledek sebehodnocení na základě Rosenbergovy škály potvrdil, že jeho nižší sebedojetí vede k utvrzování a budování až poněkud nezdravého sebedojetí u jeho dítěte.

Myslím si, že by bylo dobré se nad těmito výsledky šetření zamyslet a předat je pedagogům, kteří právě na základě tohoto jevu mohou pracovat s jedincem a snažit se budovat a utvářet zdravé sebevědomí, které pramení z jeho jedinečné povahy.

8. 4 Limity výzkumu

Mezi limity výzkumu můžeme zařadit velmi složitou komunikaci s rodiči jednotlivých dětí, neboť jsme se museli shodnout na jejich pracovním harmonogramu. Na to navazoval stejný problém ze strany paní učitelky, která měla jasně dané hodiny výuky, tudíž nemohla být flexibilní mému školnímu rozvrhu, avšak nakonec se čas našel a rozhovor byl uskutečněn se záměrem, který se od něj očekával.

Mezi další limity výzkumu může být uvedena odlišnost pohlaví, jelikož rozdíly mezi dívkou a chlapcem jsou již od začátku vývoje, ale na druhou stranu, odlišnost pohlaví přinesla naší práci rozmanitost a pestrost. V možnostech dalších výzkumů by bylo dobré využít tématu sebepojetí nadaných dětí v závislosti na pohlaví, neboť by mohly být objeveny další zajímavé rozdíly.

I přesto, že se práce potýkala s některými úskalími, došli jsme k hodnotným závěrům, které mohou zásadně ovlivnit čtenáře práce a motivovat ho pro další zkoumání.

ZÁVĚR

Diplomová práce – Sebepojetí a nadání dítěte: kazuistická studie měla vést k zamyšlení a porozumění termínu nadání. Zaměřovala se jak na terminologii, tak i na základní jevy a metodiku práce s nadaným dítětem.

Jejím cílem bylo zamyšlení se nad sebepojetím a nadáním, zdali se tyto pojmy doplňují či naopak naprosto vylučují.

V teoretické části bylo stěžejní popsat mladší školní věk a jeho specifika, protože cílová skupina respondentů, byla právě v této věkové kategorii. Dále jsme se zaměřili na termín nadání, ke kterému se nejvíce přibližuje definice, která říká, že jde o kvalitativně osobitý souhrn schopností pro výkon určité činnosti. Všeobecné schopnosti nebo všeobecné prvky schopností, které podmiňují možnosti člověka a úroveň jeho vlastností i činností (Fořtík, Fořtíková, 2015).

Určili jsme si, jak jej diagnostikovat a i jak s identifikovaným jedincem pracovat. V neposlední řadě bylo zkoumáno i jeho sebepojetí dle Blatného (2003), který říká, že se jedná o poznatky a přesvědčení o sobě samém. Dozvěděli jsme se, že sebepojetí dětí se liší i v závislosti na nadání jejich vrstevníků (Schneider, 1987, Boxtel, Monks, 1992, cit. dle Hříbková, 2005).

Ve výzkumné části jsme se zamýšleli nad tím, že na nadání nemůžeme pohlížet jen jako na výhodu pro dítě, ale naopak i jako na handicap, který může způsobovat nízké sebehodnocení. Je proto se třeba zamyslet nad tím, že i tito výjimeční jedinci potřebují naši pomoc a toleranci při porozumění jejich vlastního „já“. Právě tento poznatek byl potvrzen při pozorování jedince nadaného a i dítěte s nižším nadáním.

Z naší práce vyplynulo, že zkoumané nadané dítě má podstatně nižší sebevědomí než jeho vrstevník s nižším nadáním. Zjistili jsme, že největší podíl na tomto jevu má sebepojetí rodičů, kteří na základě jejich nižšího sebevědomí utváří a budují až nezdravé sebevědomí a sebepojetí běžného dítěte. Bylo proto doporučeno vyhledání odborné pomoci, která zajistí terapeutickou složku a pomůže při výchově jejich syna/dcery.

Dále bylo zjištěno, že dítě nadané je k sobě v řadě věcí daleko kritičtější než jeho běžný vrstevník. Tento poznatek byl utvořen z rozhovoru s dítětem, kde sama dívka přistupovala ke své osobě velmi negativně.

Při kontaktu s rodičem, bylo zjištěno, že od dítěte očekává vynikající výsledky, a tím vytváří pro dívku stresující situace. Můžeme odkázat na kapitolu rozhovoru s nadanou dívkou, kde je tato skutečnost potvrzena.

Ověřili jsme si proto teorii, že pro kvalitní rozvoj zdravého sebevědomí je třeba pevný základ rodiny, která má dát dítěti základní hodnoty a postoje pro jeho budoucí život.

Navrhovala bych na základě našeho závěru uvést do základních škol více etické výchovy či hodin, kde by se zdravě podporoval žákův rozvoj a utváření zdravého sebevědomí. Myslíme si, že pro pedagogickou praxi je třeba neopomíjet výchovnou práci s dítětem, ale i jeho rodiči, protože právě rodina, je základní jednotkou při utváření samostatného a vyrovnaného člověka, prospěšného pro jeho budoucí život, a tím i pro společnost.

LITERATURA

1. BLATNÝ, Marek a Alena PLHÁKOVÁ. *Temperament, inteligence, sebepojetí: nové pohledy na tradiční témata psychologického výzkumu*. Vyd. 1. Brno: Psychologický ústav Akademie věd ČR, 2003, 150 s. ISBN 80-86620-05-0.
2. DOČKAL, Vladimír. *Zaměřeno na talenty, aneb, Nadání má každý*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2005, 245 s. ISBN 80-7106-840-3.
3. FIALOVÁ, Ludmila. *Body image jako součást sebepojetí člověka*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2001, 269 s. ISBN 80-246-0173-7.
4. FOŘTÍK, Václav a Jitka FOŘTÍKOVÁ. *Nadané dítě a rozvoj jeho schopností*. Praha: Portál, 2007, 128. ISBN 978-80-262-0969-0.
5. HATTIE, John. *Self-concept*. Hillsdale, N.J.: L. Earlbaum Associates, 1992. ISBN 0898596297.
6. HAVIGEROVÁ, Jana Marie. *Pět pohledů na nadání*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, 144 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3857-4.
7. HAVIGEROVÁ, Jana Marie, Iva BUREŠOVÁ, Veronika SMETANOVÁ a Jiří HAVIGER. *Projevy dětské zvědavosti: získávání informací a kladení otázek od předškolního věku v kontextu intelektového nadání*. Praha: Grada, 2013. s. 176 ISBN 978-80-247-5200-6.
8. HAVRDOVÁ, Zuzana. *Kompetence v praxi sociální práce*. Praha: Osmium, 1999. s. 167 ISBN 8090208185.
9. HŘÍBKOVÁ, Lenka. *Nadání a nadání: pedagogicko-psychologické přístupy, modely, výzkumy a jejich vztah ke školské praxi*. Praha: Grada, 2009. s. 256 ISBN 978-80-247-1998-6.

10. JURÁŠKOVÁ, Jana. *Základy pedagogiky nadaných*. Praha: Pezinok 2006. s 132
ISBN 80-210-3979-5.
11. LANGMEIER, Josef. KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie, 2.,
aktualizované vydání*. Praha: Grada Publishing, 2006. s. 368 ISBN: 80-247-1284-9.
12. LANGMEIER, Josef. KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie, aktualizované
vydání*. Praha: Grada Publishing, 1998. s. 344 ISBN: 807169195
13. LAZNIBATOVÁ, Jolana. *Nadané dieťa, jeho vývin, vzdelávanie a podporovanie*.
Iris, 2001. s. 394 ISBN: 8088778238.
14. MÖNKES, Franz a Irene H. YPENBURG. *Nadané dítě: rukověť pro rodiče a učitele*.
Vyd. 1. Praha: Grada, 2002, 98 s. *Výchova a vzdělávání*. ISBN 80-247-0445-5.
15. MUDRÁK, Jiří. *Nadané děti a jejich rozvoj*. Praha: Grada, 2015. s. 176
ISBN 978-80-247-5089-7.
16. PIAGET, Jean a Bärbel INHELDER. *Psychologie dítěte*. Vyd. 4., V nakl. Portál 3.
Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-608-X.
17. SMALLOVÁ, Meredith. *Naše děti, naše světy: Jak biologie a kultura ovlivňují naše
rodičovství*. Praha: DharmaGaia, 2012. s. 292 ISBN 978-80-7436-028-2.
18. STERNBERG, Robert J. a František KOUKOLÍK. *Kognitivní psychologie*.
Praha: Portál, 2002. s. 636 ISBN 80-7178-376-5.
19. SVOBODA, Mojmír, Pavel HUMPOLÍČEK a Václav ŠNOREK. *Psychodiagnostika
dospělých*. Praha: Portál, 2013. s. 488 ISBN 978-80-262-0363-6.

20. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. s. 536 ISBN 80-246-0956-8.
21. WYLIE, Ruth C. *The self-concept*. Rev. ed. Lincoln: University of Nebraska Press, 1974. ISBN 080324701X.

Internetové zdroje

22. BLATNÝ, Marek a OSECKÁ Liduška a MACEK Petr. *Sebepojetí v současné kognitivní a sociální psychologii* [online]. In: [cit. 2016-02-15]. Dostupné z: https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=en&user=z9aFsL4AAAAJ&citation_for_view=z9aFsL4AAAAJ:IjCSPb-OGe4C
23. *Citáty* [online]. In: [cit. 2016-02-13]. Dostupné z: <https://berunka222.signal.y.cz/0803/o-stesti>
24. FORNIA, Gwen. *The Social and Emotional Needs of Gifted Children: Implications for Family Counseling*. *The Family Journal* [online]. In: [cit. 2016-02-16]. Dostupné z: <http://tfj.sagepub.com/content/9/4/384.abstract>
25. FOŘTÍKOVÁ, Jitka, Ivana JEŘÁBKOVÁ, Jarmila JEŠETICKÁ, et al. *Krok za krokem s nadaným žákem* [online]. Výzkumný ústav pedagogický, s. 76 [cit. 2016-02-25]. ISBN 978-80-87000-28-1.
26. GREENSPUN, Philip. *Smartest Kids in the World: American Private School* [online]. 2014 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z: <https://blogs.harvard.edu/philg/2014/06/21/smartest-kids-in-the-world-american-schools/>

27. HARTER, Susan. *Self-Perception Profile for Adolescents: Reliability, Validity, and Evaluation of the Question Format* [online]. In: [cit. 2016-02-16]. Dostupné z: http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1207/s15327752jpa6501_8
28. KING, Emily Williams. *Addressing the social and emotional needs of twice-exceptional student*. *Teaching Exceptional Children* [online]. In: [cit. 2016-02-15]. Dostupné z: <http://www.iagonline.org/resources/2eGeneralResources/Professional/GenInfo/Social-and-Emotional-Needs-of-2e-Learners.pdf>
29. KONEČNÁ, Věra. *Sebepojetí a sebehodnocení rozumově nadaných dětí* [online]. Brno, 2010 [cit. 2016-02-25]. Disertační práce. Masaríkova Univerzita Filosofická fakulta. Vedoucí práce Doc. PhDr. Mojmír Tyrlík, PhDr.
30. KOHOUTEK, Rudolf. *Sebepoznání, sebehodnocení a sebevýchova*. Brno: Cerm. [online]. In: [cit. 2016-02-15]. Dostupné z: <https://www.muni.cz/people/33385/cv>
31. KOHOUTEK, Rudolf. *Úvod k pozorování v psychologii* [online]. In: [cit. 2016-02-08]. Dostupné z: <http://rudolfkohoutek.blog.cz/0901/pozorovani-v-psychologii>
32. LEE, Libby. *Young gifted girls and boys: perspectives through the lens of gender* [online]. In: [cit. 2016-02-15]. Dostupné z: <http://cie.sagepub.com/content/3/3/383.refs>
33. MARSH, Herbert. *The Structure of Academic Self-Concept: The Marsh/Shavelson Model*. *Journal of Educational Psychology* [online]. In: [cit. 2016-02-15]. Dostupné z: <http://psycnet.apa.org/index.cfm?fa=buy.optionToBuy&id=1991-13884-001>
34. Mc LEOD, Saul. *Simply Psychology* [online]. In: [cit. 2016-02-15]. Dostupné z: <http://www.simplypsychology.org/self-concept.html>

35. PLHKOVÁ, Alena, Přístupy ke studiu inteligence. Olomouc: Univerzita Palackého [online]. In: [cit. 2016-02-15]. Dostupné z: <http://aleph.vkol.cz/pub/svk01/00043/11/000431151.htm>
36. *Rosenbergova škála* [online]. In: [cit. 2016-02-10]. Dostupné z: is.muni.cz/th/124096/ff_m/Diplomova_prace_ke_zverejneni.doc, 2009
37. *Rozhovor* [online]. In: [cit. 2016-02-11]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Interview_%28v%C3%BDzkum%29
38. SEMENOVÍČ, Igor. *Hledání vlastního já* [online]. In: [cit. 2016-02-15]. Dostupné z: <http://muj-antikvariat.cz/kniha/hledani-vlastniho-ja-kon-igor-apos-emenovic-1988> SCHNEIDER, Berry. *The gifted child in peer group perspective*. New York: Springer-Verlag [online]. In: [cit. 2016-02-16]. Dostupné z: <https://books.google.ca/books?id=MLnoNbdysJwC&pg=PA181&lpg=PA181&dq=Schneider,+B.+H.+%281987%29.+The+gifted+child+in+peer+group+perspective.+New+York:+SpringerVerlag.&source=bl&ots=ZjQ2sHriVy&sig=u7MeE613vGvY4Xh6Plc4hCFRN4&hl=en&sa=X&ved=0ahUKEwiayprzoLXLAhVC3mMKHX4JCNUQ6AEIGzAA#v=onepage&q=Schneider%2C%20B.%20H.%20%281987%29.%20The%20gifted%20child%20in%20peer%20group%20perspective.+New%20York%3A%20Springer-Verlag.&f=false>
39. WHITE Lesley. *Underachievement of Gifted girls: causes and solutions*. University of Wollongong, Australia [online]. In: [cit. 2016-02-16]. Dostupné z: <http://gei.sagepub.com/content/14/2/125.abstract>

PŘÍLOHY

Vážený rodiče,

V současné době se zabývám výzkumem nadaného dítěte pro mou diplomovou práci. Chtěla bych Vás poprosit o spolupráci s Vaší dcerou/synem.

S dítětem bude veden krátký rozhovor a plnění krátkých cvičení.

Rozhovor bude veden také s ředitelem základní školy a pracovníky, kteří přichází do kontaktu s dítětem. V rámci zpracování kvalitních dat by bylo vhodné vést i rozhovor s Vámi. Schůzka bude přizpůsobena Vaším časovým možnostem. Průzkum iniciuje a za zpracování dat zodpovídá studentka 5. ročníku učitelství pro 1. stupeň ZŠ, Karolína Kaplanová spolu s PhDr. J. M. Havigerovou z Pedagogické fakulty UHK. Průzkum je anonymní a vškeré zpracování dat podléhá ochraně osobních údajů.

Prosím Vás o laskavé vyjádření souhlasu s účastí Vašeho dítěte.

Jméno dítěte: _____

Jméno rodiče: _____

Kontakt (tel., email): _____

- 1) Byl/a jsem informován/a o cíli výzkumu, jeho postupech, o tom, co se ode mne očekává a jaký přínos bude tento výzkum mít.
- 2) Účast mého dítěte na výzkumu je dobrovolná.
- 3) Osobní data mého dítěte budou uchována s plnou ochranou důvěrnosti dle platných zákonů¹, při jejich dalším zpracování pro výzkumné a vědecké účely mohou být poskytnuta pouze bez identifikačních údajů jako anonymní data.
- 4) Jméno mého dítěte se bude vyskytovat pouze na grafickém výstupu určeném pro rodiče.
- 5) Já, níže podepsaná/-ý jsem porozuměl/a výše uvedenými podmínkám, souhlasím s účastí mého dítěte na výzkumu a s využitím výsledků výzkumu.

Datum: _____

Podpis rodiče: _____

1 Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů

Doba řešení výzkumného projektu: podzim 2015

Odpovědná osoba: Karolína Kaplanová, karolina.kaplanova@uhk.cz, 775 000 316,
(osobní email karolinakaplanova@email.cz)

Rosenbergova škála

Rosenbergova škála sebehodnocení

Otázky

Rozhodně souhlasím	Spíše souhlasím	Spíše nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím
4	3	2	1

*Mám k sobě dobrý vztah.

Zvolte jednu z následujících odpovědí

- 4
- 3
- 2
- 1

*Chtěl/a bych si sám/sama sebe víc vážit.

Zvolte jednu z následujících odpovědí

- 4
- 3
- 2
- 1

*Jsem se sebou vcelku spokojený/á.

Zvolte jednu z následujících odpovědí

- 4
- 3
- 2
- 1

*Občas jasně pocítuji svoji neužitečnost.

Zvolte jednu z následujících odpovědí

- 4
- 3
- 2
- 1

*Někdy si myslím, že jsem naprosto neschopný/á.

Zvolte jednu z následujících odpovědí

- 4
- 3
- 2
- 1

Rosenbergova škála sebehodnocení

Otázky

Rozhodně souhlasím	Spíše souhlasím	Spíše nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím
4	3	2	1

*Mám pocit, že si uchovávám svoji osobní důstojnost nejméně v takové míře, jako většina ostatních lidí.

Zvolte jednu z následujících odpovědí

- 4
- 3
- 2
- 1

*Jsem vždy náchylný/á považovat se za neúspěšného člověka.

Zvolte jednu z následujících odpovědí

- 4
- 3
- 2
- 1

*. Myslím si, že mám řadu dobrých vlastností.

Zvolte jednu z následujících odpovědí

- 4
- 3
- 2
- 1

*Jsem schopný/á dělat mnoho věcí stejně dobře jako ostatní.

Zvolte jednu z následujících odpovědí

- 4
- 3
- 2
- 1

*Zdá se mi, že nemohu být u sebe na nic zvláštního hrdý/á.

Zvolte jednu z následujících odpovědí

- 4
- 3
- 2
- 1

Rosenbergova škála – matka – nadané dítě

Rosenbergova škála sebehodnocení

Otázky

Rozhodně souhlasím	Spíše souhlasím	Spíše nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím
4	3	2	1

*Mám k sobě dobrý vztah.

Zvolte jednu z následujících odpovědí

- 4
- 3
- 2
- 1

*Chtěl/a bych si sám/sama sebe víc vážit.

Zvolte jednu z následujících odpovědí

- 4
- 3
- 2
- 1

*Jsem se sebou vcelku spokojený/á.

Zvolte jednu z následujících odpovědí

- 4
- 3
- 2
- 1

*Občas jasně pocítuji svoji neužitečnost.

Zvolte jednu z následujících odpovědí

- 4
- 3
- 2
- 1

*Někdy si myslím, že jsem naprosto neschopný/á.

Zvolte jednu z následujících odpovědí

- 4
- 3
- 2
- 1

Rosenbergova škála sebehodnocení

Otázky

Rozhodně souhlasím	Spíše souhlasím	Spíše nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím
4	3	2	1

*Mám k sobě dobrý vztah.

Zvolte jednu z následujících odpovědí

- 4
- 3
- 2
- 1

*Chtěl/a bych si sám/sama sebe víc vážit.

Zvolte jednu z následujících odpovědí

- 4
- 3
- 2
- 1

*Jsem se sebou vcelku spokojený/á.

Zvolte jednu z následujících odpovědí

- 4
- 3
- 2
- 1

*Občas jasně pocítuji svoji neužitečnost.

Zvolte jednu z následujících odpovědí

- 4
- 3
- 2
- 1

*Někdy si myslím, že jsem naprosto neschopný/á.

Zvolte jednu z následujících odpovědí

- 4
- 3
- 2
- 1

Rosenbergova škála – nadané dítě

Rosenbergova škála sebehodnocení

Otázky

Rozhodně souhlasím	Spíše souhlasím	Spíše nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím
4	3	2	1

*Mám pocit, že si uchovávám svoji osobní důstojnost nejméně v takové míře, jako většina ostatních lidí.

Zvolte jednu z následujících odpovědí

- 4
- 3
- 2
- 1

*Jsem vždy náchylný/á považovat se za neúspěšného člověka.

Zvolte jednu z následujících odpovědí

- 4
- 3
- 2
- 1

*Myslím si, že mám řadu dobrých vlastností.

Zvolte jednu z následujících odpovědí

- 4
- 3
- 2
- 1

*Jsem schopný/á dělat mnoho věcí stejně dobře jako ostatní.

Zvolte jednu z následujících odpovědí

- 4
- 3
- 2
- 1

*Zdá se mi, že nemohu být u sebe na nic zvláštního hrdý/á.

Zvolte jednu z následujících odpovědí

- 4
- 3
- 2
- 1

Rosenbergova škála sebehodnocení

Otázky

Rozhodně souhlasím	Spíše souhlasím	Spíše nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím
4	3	2	1

*Mám k sobě dobrý vztah.

Zvolte jednu z následujících odpovědí

- 4 MAM RA'DA I JVE' KAMARADY
• 3
• 2
• 1

*Chtěl/a bych si sám/sama sebe víc vážit.

Zvolte jednu z následujících odpovědí

- 4
• 3
• 2
 1

*Jsem se sebou vcelku spokojený/á.

Zvolte jednu z následujících odpovědí

- 4
• 3
• 2
• 1

*Občas jasně pocítuji svoji neužitečnost.

Zvolte jednu z následujících odpovědí

- 4
 3
• 2
• 1

*Někdy si myslím, že jsem naprosto neschopný/á.

Zvolte jednu z následujících odpovědí

- 4
• 3
• 2
 1

Rosenbergova škála – matka – běžné dítě

Rosenbergova škála sebehodnocení

Otázky

Rozhodně souhlasím	Spíše souhlasím	Spíše nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím
4	3	2	1

*Mám pocit, že si uchovávám svoji osobní důstojnost nejméně v takové míře, jako většina ostatních lidí.

Zvolte jednu z následujících odpovědí

- 4
- 3
- 2
- 1

*Jsem vždy náchylný/á považovat se za neúspěšného člověka.

Zvolte jednu z následujících odpovědí

- 4
- 3
- 2
- 1

*. Myslím si, že mám řadu dobrých vlastností.

Zvolte jednu z následujících odpovědí

- 4
- 3
- 2
- 1

*Jsem schopný/á dělat mnoho věcí stejně dobře jako ostatní.

Zvolte jednu z následujících odpovědí

- 4
- 3
- 2
- 1

*Zdá se mi, že nemohu být u sebe na nic zvláštního hrdý/á.

Zvolte jednu z následujících odpovědí

- 4
- 3
- 2
- 1

Rosenbergova škála sebehodnocení

Otázky

Rozhodně souhlasím	Spíše souhlasím	Spíše nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím
4	3	2	1

*Mám k sobě dobrý vztah.

Zvolte jednu z následujících odpovědí

- 4
- 3
- ②
- 1

*Chtěl/a bych si sám/sama sebe víc vážit.

Zvolte jednu z následujících odpovědí

- 4
- ③
- 2
- 1

*Jsem se sebou vcelku spokojený/á.

Zvolte jednu z následujících odpovědí

- 4
- 3
- ②
- 1

*Občas jasně pocítuji svoji neužitečnost.

Zvolte jednu z následujících odpovědí

- 4
- ③
- 2
- 1

*Někdy si myslím, že jsem naprosto neschopný/á.

Zvolte jednu z následujících odpovědí

- 4
- ③
- 2
- 1

Rosenbergova škála – běžné dítě

Rosenbergova škála sebehodnocení

Otázky

Rozhodně souhlasím	Spíše souhlasím	Spíše nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím
4	3	2	1

*Mám pocit, že si uchovávám svoji osobní důstojnost nejméně v takové míře, jako většina ostatních lidí.

Zvolte jednu z následujících odpovědí

- 4
- 3
- 2
- 1

*Jsem vždy náchylný/á považovat se za neúspěšného člověka.

Zvolte jednu z následujících odpovědí

- 4
- 3
- 2
- ①

* Myslím si, že mám řadu dobrých vlastností.

Zvolte jednu z následujících odpovědí

- 4
- ③
- 2
- 1

*Jsem schopný/á dělat mnoho věcí stejně dobře jako ostatní.

Zvolte jednu z následujících odpovědí

- 4
- 3
- 2
- ①

*Zdá se mi, že nemohu být u sebe na nic zvláštního hrdý/á.

Zvolte jednu z následujících odpovědí

- 4
- 3
- ②
- 1

Rosenbergova škála sebehodnocení

Otázky

Rozhodně souhlasím	Spíše souhlasím	Spíše nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím
4	3	2	1

*Mám k sobě dobrý vztah.

Zvolte jednu z následujících odpovědí

- 4
- 3
- 2
- 1

*Chtěl/a bych si sám/sama sebe víc vážit.

Zvolte jednu z následujících odpovědí

- 4
- 3
- 2
- 1

*Jsem se sebou vcelku spokojený/á.

Zvolte jednu z následujících odpovědí

- 4
- 3
- 2
- 1

*Občas jasně pociťuji svoji neužitečnost.

Zvolte jednu z následujících odpovědí

- 4
- 3
- 2
- 1

*Někdy si myslím, že jsem naprosto neschopný/á.

Zvolte jednu z následujících odpovědí

- 4
- 3
- 2
- 1